

UNIVERZITA KARLOVA

Pedagogická fakulta

Implementace výchovy ke zdraví a bezpečí v prostředí
základní školy malotřídní

Implementation of health and safety education in a small-class
primary school environment

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Bc. Simona Čučmanová

Vedoucí práce: PhDr. Miroslava Kovaříková, Ph.D.

Studijní program: Učitelství výchovy ke zdraví pro 2. stupeň základní školy a střední školy se
sdruženým studiem Učitelství pedagogiky pro střední školy

Studijní obor: Učitelství výchovy ke zdraví pro 2. stupeň základní školy a střední školy

2024

Prohlášení

Odevzdáním této diplomové práce na téma Implementace výchovy ke zdraví a bezpečí v prostředí základní školy malotřídní potvrzuji, že jsem ji vypracovala pod vedením vedoucí práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále potvrzuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Radvanec 15. 04. 2024.

Abstrakt

Diplomová práce je rozdělena na teoretickou část a výzkumnou. V teoretické části definuji pojmy jako implementace, zdraví, výchova ke zdraví. Věnuji se oblasti Dítě a jeho tělo, která je obsažena a specifikována v Rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání. Dále popisuji pojetí výchovy ke zdraví v MŠ. Také oblasti Člověk a jeho svět, konkrétně oboru Člověk a jeho zdraví, který je obsažen v Rámcovém vzdělávacím programu pro Základní vzdělání, a to na prvním stupni. Rozepisují se o malotřídních školách a v neposlední řadě píšou o bezpečnosti ve školním prostředí.

Druhá část je zaměřena na analýzu v oblasti výchovy ke zdraví a to konkrétně – školního vzdělávacího programu, školního preventivního programu a výroční zprávy Základní a Mateřské školy Sloup v Čechách. Na základě provedené analýzy budou formulovány náměty na zlepšení ve zkoumané oblasti.

Dílčím cílem je subjektivní hodnocení pocitu bezpečí ve škole, tzn. zjistit, jestli se žáci a zaměstnanci cítí ve škole bezpečně, jak chrání své zdraví a bezpečí. Dílčí výzkumnou metodou bude dotazníkové šetření pro žáky (1. – 5. třída) a učitele, pedagogické pracovníky a ostatní zaměstnance školy ke zjištění pocitu bezpečí a ochrany zdraví.

Klíčová slova

implementace, zdraví, výchova ke zdraví a bezpečí, základní vzdělávání, malotřídní školy, bezpečnost

Abstract

The thesis is divided into a theoretical part and a research part. In the theoretical part, I define concepts such as implementation, health, and health education. I focus on the area of Child and Its Body, which is included and specified in the Framework Educational Program for Preschool Education. Furthermore, I describe the concept of health education in preschools. I also cover the area of Human and Its World, specifically the field of Human and Its Health, which is included in the Framework Educational Program for Primary Education, at the first stage. I discuss small rural schools and finally, I write about safety in the school environment.

The second part is focused on the analysis in the field of health education, specifically – the school educational program, the school preventive program, and the annual report of Sloup v Čechách Primary and Nursery School. Based on the conducted analysis, suggestions for improvements in the researched area will be formulated.

One of the partial goals is the subjective evaluation of the feeling of safety at school, i.e., to determine whether students and staff feel safe at school and how they protect their health and safety. The partial research method will be a questionnaire survey for students (1st to 5th grade) and teachers, educational staff, and other school employees to assess their sense of safety and health protection.

Keywords:

implementation, health, health and safety education, basic education, small-class schools, safety

Obsah

Úvod	1
I TEORETICKÁ ČÁST	2
1 DEFINICE POJMŮ	2
1.1 Implementace.....	2
1.2 Výchova	2
1.3 Zdraví	3
1.4 Výchova ke zdraví	4
2 ZAČLENĚNÍ VÝCHOVY KE ZDRAVÍ V MATEŘSKÉ ŠKOLE.....	5
2.1 Charakteristika předškolního vzdělávání.....	5
2.2 Charakteristika vzdělávací oblasti Dítě a jeho tělo.....	6
2.3 Výchova ke zdraví v MŠ	6
3. ZAČLENĚNÍ VÝCHOVY KE ZDRAVÍ NA 1. STUPNI ZŠ	10
3.1 Charakteristika základního vzdělávání	10
3.2 Charakteristika vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět	12
4 MALOTŘÍDNÍ ŠKOLY	14
4.1 Specifika malotřídních škol.....	14
4.2 Řízení malotřídní školy	19
5 BEZPEČNOST	22
5.1 Bezpečnost v zákonech	22
5.2 BOZP a BOZ ve školství	23
5.3 Rizika a jejich prevence	24
5.4 Pracovní a školní úrazy	25
5.5 Zajišťování bezpečnosti	27
6 TRANSFORMACE ŠKOLNÍHO KURIKULA DO VZDĚLÁVACÍ REALITY.....	30
6.1 Implementace výchovy ke zdraví a bezpečí ve škole	30
6.2 Analýza výchozího stavu a potřeb školy	30
7 CHRAKTERISTIKA VYBRANÉ MALOTŘÍDNÍ ŠKOLY SE ZAMĚŘENÍM NA IMPLEMENTACI KE ZDRAVÍ A BEZPEČÍ.....	32
7.1 Představení Základní a Mateřské školy ve Sloupu v Čechách	32
7.2 Obsahová analýza formálních dokumentů Základní a Mateřské školy Sloup v Čechách	37
II. VÝZKUMNÁ ČÁST	48
8 CHARAKTERISTIKA A POPIS ŠETŘENÍ	48
8.1 Cíle šetření.....	48
8.2 Stanovení hypotéz	48

8.3 Výzkumná metoda – dotazníkové šetření	49
8.4 Charakteristika výzkumného vzorku	50
8.5 Vyhodnocení dotazníku pro žáky	51
8.6 Vyhodnocení dotazníku pro zaměstnance	57
8.7 Shrnutí a vyhodnocení daných hypotéz	58
8.8 Diskuse.....	59
9 VÝSTUP PRO PRAXI: Návrh třídnických hodin na téma bezpečnost a vztahy ve škole.....	60
9.1 Příprava na třídnickou hodinu – Pravidla bezpečného chování	60
9.2 Příprava na třídnickou hodinu – Vztahy ve škole	62
Závěr	64
Seznam použitých informačních zdrojů	65
Seznam grafů	68
Seznam obrázků	69
Seznam příloh.....	70

Úvod

Výchova ke zdraví a bezpečí ve školním prostředí představuje nezastupitelný pilíř pro celkový rozvoj žáků a vytváření podmínek pro jejich optimální učení a růst. Jako učitelka s pětiletou praxí v mateřské škole a nyní na prvním stupni základního vzdělávání jsem měla možnost intenzivně se zabývat touto problematikou jak v praxi, tak i z teoretického pohledu.

Tato diplomová práce se zaměřuje na implementaci výchovy ke zdraví a bezpečí na malotřídní škole, a to z pohledu pedagoga s praxí v obou výše zmíněných stupních vzdělávání. Mé zkušenosti z práce v mateřské škole a nyní na prvním stupni základní školy mi poskytly jedinečný vhled do procesu vzdělávání a výchovy ve věkových kategoriích, které jsou klíčové pro formování zdravého životního stylu a bezpečného prostředí pro děti.

Cílem práce bude posoudit stav implementace výchovy ke zdraví a bezpečí ve školní praxi vybrané malotřídní školy.

I TEORETICKÁ ČÁST

1 DEFINICE POJMŮ

1.1 Implementace

Implementace je proces realizace, uskutečnění nebo zavádění nějakého konceptu či plánu. Jedná se o transformaci teoretických myšlenek či nápadů do praktického provedení. Před samotnou implementací je důležitá analýza daného úkolu, plánování postupu a definování očekávaných výsledků (Mužíková, 2008).

Pro dosažení úspěšné implementace výchovy ke zdraví do výuky je nezbytné vytvořit podmínky, které podporují zdravé učení žáků a zajišťují jejich pohodlné pobytí ve školních prostorách, čímž se tento předmět stane nedílnou součástí každodenního života školy. Po vytvoření těchto podmínek je důležité, aby škola usilovala o to, aby žáci prostřednictvím získání dovedností v oblasti psychosociálních dovedností, jako jsou mezilidské vztahy, dovednosti prosociálního chování a komunikační schopnosti, přijali postoje a názory podporující zdraví (Kovaříková a Marádová, 2020), (Marádová, 2014).

Tento proces by měl současně podporovat spolupráci mezi školou a rodiči žáků. Před vstupem do školy rodiče předávají svým dětem určité chování a návyky, které by měly podporovat zdraví, avšak vždy tomu tak nemusí být. Proto by škola měla rodičům představit své záměry a účely týkající se podpory a ochrany zdraví a nabídnout jim možnost spolupráce (Marádová, 2014).

1.2 Výchova

Definice výchovy

Existuje množství definic výchovy. Podle mě je jedna z nejužitečnějších autorek Svobodová, Šmahelová: „Výchovu lze definovat jako záměrné, cílevědomé působení, které je zaměřeno na všestranné formování osobnosti vychovávaného jedince. Přípravuje jedince na život ve společnosti.“ (Svobodová, Šmahelová, 2007).

Výchova se často chápe v různých kontextech, buď širším nebo užším. Širší pojetí výchovy je spojené s kombinací výchovy ve smyslu jejího užšího významu a vzdělávání. V užším pojetí se výchova definuje jako formování jedince, jeho potřeb a zájmů, a to zejména v různých

oblastech výchovy, jako jsou světonázorová, mravní, estetická, pracovní a tělesná výchova. Někdy je výchova chápána pouze jako morální výchova.

Vysvětlení pojmu „výchova“ není jednoduché, protože nelze vytvořit jedinou univerzální a vyčerpávající definici. Jednotná definice neexistuje, protože výchova je složitý a dynamický proces, který se vyvíjí v čase. Jak výchovu chápeme, závisí na našem pohledu a kritériích, která použijeme. Někteří autoři spojují výchovu pouze s výchovou nové generace nebo s výchovou dětí, zatímco jiní vidí výchovu jako trvalý proces od narození až do stáří.

Někteří přisuzují ve výchově výhradní postavení pedagogovi, který výchovný proces plně řídí, jiní, např. J. Hendrich více zdůrazňují roli samotného vychovávaného jedince. „Výchova je takové působení osob vyspělejších na méně vyspělé, které je přivádí k vyššímu stupni kultury.“ (Hendrich, 1946).

V Pedagogickém slovníku s můžeme dozvědět, že výchova je proces záměrného působení na osobnost člověka s cílem dosáhnout pozitivních změn v jejich vývoji (Průcha, Walterová, Mareš, 2009).

Podle dalšího autora V. Krejčího je výchova uvědomělé a systematicky organizované a řízené působení na jedince za účelem dosažení stanovených cílů a požadavků na jeho život ve společnosti. Jejím cílem je potlačovat negativní dědičné vlivy, podporovat pozitivní aspekty dědičnosti, využívat pozitivních vlivů prostředí a případně měnit prostředí, pokud negativně ovlivňuje rozvoj jedince. Výchova tak aktivně formuje jedince a urychluje jeho rozvoj (Krejčí, 2001).

Podle novější literatury je výchova chápána jako záměrné formování osobnosti za účelem ovlivnění jak vnitřních podmínek, tak vnějšího chování a jednání, a to skrze proces předávání existující lidské kultury (Horák, Kolář, 2004).

1.3 Zdraví

Definování zdraví není jednoduché, protože má několik charakteristických rysů. Tyto rysy se mohou během života jednotlivců lišit a jsou ovlivněny kulturou, ekonomikou a lékařstvím. Zdraví je pevně spjata s kvalitou života, protože má vysokou hodnotu a je nezbytné pro správné fungování lidského těla (Machová, 2009), (Marádová, 2014).

Určité definice zdraví existují, nejčastěji používaná je definice od Světové zdravotnické organizace. Ta definovala zdraví jako: „stav úplné tělesné, duševní a sociální pohody, nikoli

pouze nepřítomnost nemoci nebo vady“ (WHO,1946). Podle této definice můžeme zdraví chápat jako celkový stav člověka, díky kterému dosahuje optimální kvality života (Marádová, 2014), (Boudová a kol., 2015).

1.4 Výchova ke zdraví

Výchova ke zdraví je multidisciplinární oblast, která čerpá ze znalostí různých vědních disciplín, jako jsou medicína, sociální vědy, pedagogika nebo psychologie. Tvoří nedílnou součást zdravotní péče, kterou stát zajišťuje a na kterou má nárok každý občan.

Cílem výchovy ke zdraví je podnítit jednotlivce k péči o vlastní zdraví. Každý by měl mít odpovídající znalosti a povědomí o tom, jak pečovat o své zdraví. Tato výchova zahrnuje aktivity, které zvyšují zdravotní gramotnost jednotlivce i společnosti, učí zdravým životním stylům a zodpovědnosti za vlastní zdraví.

Obsah výchovy ke zdraví se zaměřuje na tři úrovně: individuální, skupinovou a celospolečenskou. Musí být systematický, konkrétní a srozumitelný, a především musí být založený na nejnovějších vědeckých poznatcích.

Tato výchova by měla být přizpůsobena věku, vzdělání a individuálním potřebám člověka, zahrnující jeho zdraví, psychiku, sociální a duchovní aspekty.

Vědomí o zdraví jedince je výsledkem celoživotního procesu vzdělávání a výchovy, který začíná v rodině, pokračuje ve škole a v práci, a je ovlivněn zvyky a tradicemi. Toto uvědomění vede k dobrovolným aktivitám pro zájem o vlastní, rodinné a společenské zdraví.

Výchova ke zdraví musí být zaměřena na nejmladší věkové skupiny, tedy na děti a mládež, protože zdravý životní styl je nejlépe formován a ovlivněn již od útlého věku. Je nezbytná jak pro jednotlivce, tak i pro společnost, jelikož ovlivňuje samotnou podstatu lidské existence (Čeledová, Čevela, 2010).

„Výchova ke zdraví je samostatným oborem. Je základním nástrojem podpory zdraví a prevence nemocí. Zabývá se ovlivňováním populace ke správnému způsobu života a ke změnám jednání a chování, které vyžaduje zdravotní stav jednotlivců a komunit. Je také nezbytnou součástí edukace pacientů v sekundární i terciární prevenci“ (WHO– online).

2 ZAČLENĚNÍ VÝCHOVY KE ZDRAVÍ V MATEŘSKÉ ŠKOLE

2.1 Charakteristika předškolního vzdělávání

Vzhledem k tomu, že tato práce je zaměřená na malotřídní školu, tak se musíme zaměřit i na Mateřskou školu, která je její součástí. V mateřské škole se na výchovu ke zdraví zaměřuje mimo jiné hlavně vzdělávací oblast Dítě a jeho tělo.

Předškolní vzdělávání představuje první krok dítěte v procesu vzdělávání, který klade důraz na rozvoj klíčových kompetencí pro další vzdělávání. Díky zákonu č. 561/2004 Sb., známém jako Školský zákon, je předškolní vzdělávání oficiálně začleněno do systému vzdělávání, který je organizován a řízen Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT). Detaily týkající se předškolního vzdělávání jsou podrobně upraveny v §33 až §35 Školského zákona.

„Předškolní vzdělávání podporuje rozvoj osobnosti dítěte předškolního věku, podílí se na jeho zdravém citovém, rozumovém a tělesném rozvoji a na osvojení základních pravidel chování, základních životních hodnot a mezilidských vztahů“ (Zákon č. 561/2004 Sb., školský zákon, §33).

Mateřské školy, buď státní nebo soukromé, jsou zodpovědné za poskytování předškolního vzdělávání pro děti ve věku od 2 do 6 let. Právní předpisy neupravují povinnost přijetí dětí mladších 3 let do mateřské školy. Nicméně, pro děti, které dosáhnou věku pěti let do začátku školního roku, je účast v předškolním vzdělávání povinná. Mateřská škola může přijmout do předškolního vzdělávání i dítě se speciálními vzdělávacími potřebami, přičemž o jeho přijetí rozhoduje ředitel školy. Školský zákon dále stanovuje metody provádění předškolního vzdělávání a podmínky, za nichž může ředitel mateřské školy rozhodnout o ukončení vzdělávání dítěte (viz. Zákon č. 561/2004 Sb., školský zákon, §34).

Ve Školském zákoně §4 jsou obecně popsány Rámcové vzdělávací programy pro všechny stupně vzdělávání. Pro předškolní vzdělávání je vydán Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (dále RVP PV).

2.2 Charakteristika vzdělávací oblasti Dítě a jeho tělo

„Vzdělávací oblasti v RVP PV jsou ve vztahu ke zdraví rovnocenné, ovšem velmi velký význam pro biologický vývoj dítěte má vzdělávací oblast Dítě a jeho tělo,“ jak uvádí Čepičková a kol, 2007.

„Záměrem vzdělávacího úsilí učitele v oblasti biologické je stimulovat a podporovat růst a neurosvalový vývoj dítěte, podporovat jeho fyzickou pohodu, zlepšovat jeho tělesnou zdatnost i pohybovou a zdravotní kulturu, podporovat rozvoj jeho pohybových i manipulačních dovedností, učit je sebeobslužným dovednostem a vést je ke zdravým životním návykům a postojům.“ (RVP PV 2021)

2.3 Výchova ke zdraví v MŠ

Podpora zdraví ve vzdělávacím obsahu RVP PV se netýká pouze biologické vzdělávací oblasti (dítě a jeho tělo), ale prolíná celým kurikulem, všemi vzdělávacími oblastmi (psychologickou, interpersonální, socio-kulturní a environmentální), je zkrátka jejich nezbytnou součástí.

2.3.1 Pohyb a hygiena dětí v MŠ

Kučera důrazně upozorňuje na to, že zajištění minimálního pohybu u nejmladších dětí je základní povinností péče o ně. Pohyb by měl být klíčovým prvkem výchovy ve všech předškolních věkových skupinách, přizpůsobeným jejich individuálnímu vývoji. Trestání za pohyb je vždy projevem nepochopení přirozeného vývoje dítěte, který může negativně ovlivnit jeho celoživotní zdraví (Kučera, 1999).

Přirozený pohyb je pro předškolní děti nejzákladnější formou aktivity, kterou by měly učitelky mateřských škol podporovat, rozvíjet a obohacovat, aby pohybové aktivity dětí nebyly jednostranné, ale nabízely širokou škálu možností.

Čepičková a kol. (2007) uvádí, že „především spontánní pohyb působí preventivně proti stresu a vzniku civilizačních chorob, předchází obezitě, posiluje odolnost organismu proti infekcím, vytváří návyky pro cílenou pohybovou aktivitu v dospělosti, také rozvíjí sociální inteligenci dítěte.“ S tímto souhlasí také Syslová (2006), která říká, že: „adekvátní pohyb je nezbytným předpokladem harmonického procesu růstu a vývoje“.

Co se týče denní hygieny v MŠ, tak by mělo být splněno následující:

- Péče o zubní hygienu (čištění po obědě)

- Jednoduché pracovní a sebeobslužné činnosti v oblasti hygieny
- Stolování
- Oblékání
- Úklid a úprava prostředí
- Dětské toalety
- Větrání
- Teplota a vlhkost ve třídě
- Hluk ve třídě
- Osvětlení pracovních míst dětí
- Ranní flitr
- Pobyt venku
- Relaxace
- Dechová cvičení
- Plavecká příprava

2.3.2 Výživa v MŠ

Co by měla obsahovat strava dětí v mateřské škole? „Trávicí trakt dětí nejméně zatěžuje strava mléčná s některými mléčnými výrobky, ovoce a tepelně upravená zelenina doplněná obilovinami a výrobky z nich, stejně jako malý podíl masa, luštěnin a vajec,“ uvádí Illková (2007). Samozřejmě by tato strava měla být vyvážená, bohatá a pestrá, v žádném případě by neměla být jednostranná nebo jakýmkoliv způsobem závadná. Strava rostlinného původu by měla převažovat nad živočišnými zdroji. Ve stravě dětí by se bezpochyby měly objevovat:

- mléčné výrobky
- čerstvé ovoce a zelenina
- ryby
- libové maso a drůbež
- obilniny
- luštěniny
- vonná koření
- ovocné šťávy, neslazené nápoje

2.3.3 Sociální klima v MŠ

Primární sociální skupinou pro dítě je rodina. Mateřská škola bývá obvykle druhým sociálním prostředím, do kterého se dítě dostává. Je to však zároveň první sociální společenství, kde se dítě pohybuje samo, bez účasti rodičů a dalších rodinných členů. Je proto důležité, aby se dítě v prostředí mateřské školy cítilo dobře, spokojeně, jistě a bezpečně.

Jednou z psychosociálních podmínek vzdělávání v Rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání (2021) je, že „pedagogové respektují potřeby dětí (obecně lidské, vývojové i individuální), reagují na ně a napomáhají k jejich uspokojování, (jednají nenásilně, přirozeně a citlivě, navozují situace pohody, klidu, relaxace apod.). Děti nejsou neúměrně zatěžovány či neurotizovány spěchem a chvatem ani nadměrnou náročností prováděných činností.“

Čepičková a kol. (2007) popisuje, že „základními přirozenými lidskými potřebami se rozumí jen ty potřeby, jejich uspokojování je předpokladem udržení rozvoje a zdraví u každého člověka. Existuje několik modelů základních lidských potřeb, mezi nejznámější patří hierarchie lidských potřeb podle Abrahama Maslowa. Maslow dělí potřeby na nižší a vyšší potřeby. Fyzické potřeby člověka představují ty nejzákladnější potřeby, které jsou nezbytné pro přežití. Až když jsou uspokojeny potřeby nižší (fyzické), mohou se prosazovat jeho vyšší potřeby (emocionální a intelektuální).“

Čepičková a kol. (2007) dále popisuje jednotlivé základní lidské potřeby ve vztahu k jejich uspokojování prostřednictvím mateřské školy:

- Fyzické (tělesné) potřeby: přístřeší, fyziologické potřeby (potrava, voda, vyměšování, vzduch k dýchání, dostatek spánku a odpočinku, vyhnutí se bolesti aj.).
- Psychické potřeby: bezpečí (např. jistoty, zamezení strachu a úzkosti).
- Emocionální potřeby: potřeba uznání (sebeúcta, sebedůvěra), potřeba být milován a přijímán.
- Intelektuální potřeby: objektivní – racionální chápání nejen svých, ale i širších problémů, individuální – seberealizace.

„Klima třídy i MŠ je utvářeno vztahy, a to jak pozitivními (porozumění, ochota, spolupráce, mravní kvality), tak negativními (netolerance, konflikty, pomluvy, intriky). V podmínkách MŠ se ukazuje, že klima sice spoluutvářejí všichni zúčastnění, ale základním nositelem dominujícím v utváření školního klimatu tak, jak je vnímáno dětmi, rodiči a veřejností, je

pozitivní vztah a schopnost kooperace učitelek v jedné třídě a ředitelky, která spolupracuje a dobře zná své učitelky“ (Kotátková, 2004).

2.3.4 Zdravé prostředí MŠ a jejího okolí

Životním prostředím míníme prostředí, ve kterém se člověk/dítě nachází a které je mu přímo blízké. Pokud hovoříme o „zdravém prostředí“, máme na mysli takové prostředí, kde se jedinec cítí dobře, jsou uspokojeny všechny jeho potřeby a kde se harmonicky rozvíjí.

Zároveň by měl jedinec svou aktivitou pozitivně ovlivňovat toto prostředí. Problematikou životního prostředí se v RVP PV zabývá oblast environmentálního vzdělávání „Dítě a svět“.

„Záměrem vzdělávacího úsilí učitele v environmentální oblasti je založit u dítěte elementární povědomí o okolním světě a jeho dění, o vlivu člověka na životní prostředí – počínaje nejbližším okolím a konče globálními problémy celosvětového dosahu – a vytvořit elementární základy pro otevřený a odpovědný postoj dítěte (člověka) k životnímu prostředí“ (RVP PV 2021, str. 27).

3. ZAČLENĚNÍ VÝCHOVY KE ZDRAVÍ NA 1. STUPNI ZŠ

Vzdělávací oblast „Člověk a jeho svět“ je jedinou oblastí Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání, která je specificky určena pouze pro žáky prvního stupně. Tato komplexní oblast definuje vzdělávací obsah, který se týká různých aspektů lidského života, včetně člověka, rodiny, společnosti, krajiny, kultury, technologie, zdraví, bezpečí a dalších témat. Zahrnuje jak historický, tak současný pohled a zaměřuje se na rozvoj dovedností pro praktický život. Svě široce koncipované syntetické (integrované) obsahy přispívá k celkovému vzdělávání na prvním stupni základní školy. Vzdělávací obsah vzdělávacího oboru Člověk a jeho svět je členěn do pěti tematických okruhů:

Místo, kde žijeme, Lidé kolem nás, Lidé a čas, Rozmanitost přírody, Člověk a jeho zdraví

Vzdělávací oblast tak připravuje základy pro specializovanější výuku ve vzdělávacích oblastech. Člověk a společnost, Člověk a příroda a ve vzdělávacím oboru Výchova ke zdraví.

V rámci tématu Člověk a jeho zdraví se žáci zaměřují na poznávání sami sebe prostřednictvím zkoumání člověka jako živého organismu s biologickými a fyziologickými funkcemi a potřebami. Důraz je kladen na porozumění zdraví jako rovnováze mezi tělesným, duševním a sociálním životem. Žáci se učí, jak člověk prochází vývojem od narození po dospělost a jaké jsou správné a nevhodné životní návyky v oblasti spánku, hygieny, stravování a mezilidských vztahů. Získávají základní znalosti o zdraví a nemocích, prevenci nemocí a poskytování první pomoci. Důležitou součástí je také osvojení si bezpečného chování a vzájemné pomoci v různých situacích, včetně krizových událostí, které mohou ohrozit zdraví jednotlivců i skupin. Postupně si uvědomují individuální i kolektivní odpovědnost za zdraví a bezpečnost. Tyto znalosti a dovednosti získávají zejména prostřednictvím pozorování reálných situací, přírody a lidských aktivit, hraní rolí a řešení modelových scénářů. (RVP ZV).

3.1 Charakteristika základního vzdělávání

Základní vzdělávání je v České republice řízeno zákonem č. 561/2004 Sb. a kurikulárním dokumentem RVP ZV z roku 2005. Dle § 44 zákona č. 561/2004 Sb. „Základní vzdělání vede k tomu, aby si žáci osvojili potřebné strategie učení a na jejich základě byli motivováni k celoživotnímu učení, aby se učili tvořivě myslet a řešit přiměřené problémy, účinně komunikovat a spolupracovat, chránit své fyzické i duševní zdraví, vytvořené hodnoty a životní prostředí, být ohleduplní a tolerantní k jiným lidem, k odlišným kulturním a

duchovním hodnotám, poznávat své schopnosti a reálné možnosti a uplatňovat je spolu s osvojenými vědomostmi a dovednostmi při rozhodování o své další životní dráze a svém profesním uplatnění.“ (Valenta, 2015).

Podle mezinárodní klasifikace vzdělávání se základní vzdělávání provádí na dvou úrovních: na úrovni primární školy a nižší sekundární školy (Průcha, str. 380). Toto dělení je typické především pro střední Evropu a některé skandinávské země. Primární školy představují relativně samostatné a uzavřené části základního vzdělávání, které tvoří počáteční stupeň povinného vzdělávání a zahajují tak devítiletou povinnou školní docházku. Tyto školy poskytují žákům základní dovednosti v oblasti gramotnosti, jako je psaní, čtení, počítání, a také rozvíjejí jejich komunikační a sociální schopnosti. Většinou se tyto dovednosti vyučují jedním učitelem. V České republice představuje nižší stupeň základní školy 1. až 5. ročník povinné školní docházky, kam dítě vstupuje ve věku 6 let (Průcha, 2001).

Nižší sekundární školy jsou organizačně propojené se základní školou. V Československé republice, s výjimkou období let 1948-1953, byla nižší sekundární škola vždy součástí stejného organizačního celku jako základní škola. Tato spojení však často přinášela i určitá negativa. Například kvůli této integraci často ztrácela základní škola svou autonomii a přizpůsobovala se vyššímu stupni školního vzdělávání. Podle Spilkové byli učitelé základní školy často omezeni ve řízení školního provozu, což byl komplex s vysokým počtem žáků, a tím pádem nedocházelo k vytváření příznivé atmosféry ve školním prostředí. (Kolláriková, Pupala, 2001).

Základní vzdělávání může probíhat ve dvou úrovních. Může být vykonáváno v základních školách plně organizovaných, tj. ve školách, které mají všech 9 ročníků, nebo ve školách neúplně organizovaných, jejímž typem je právě malotřídní škola. (Trnková, 2010).

Dle § 4 vyhlášky č. 48/2005 Sb., o základním vzdělávání a některých náležitostech plnění povinné školní docházky, jsou stanoveny minimální počty žáků na třídu, jedná-li se o školy s neúplným počtem tříd:

- a) „Škola tvořená jednou třídou prvního stupně má nejméně 10 žáků ve třídě.
- b) Škola tvořená dvěma třídami prvního stupně má nejméně 12 žáků v průměru na 1 třídu.
- c) Škola tvořená třemi třídami prvního stupně má nejméně 14 žáků v průměru na 1 třídu.
- d) Škola tvořená čtyřmi a více třídami prvního stupně má nejméně 15 žáků v průměru na 1 třídu.“ (Valenta, 2015).

3.2 Charakteristika vzdělávací oblasti **Člověk a jeho svět**

Vzdělávací oblast „Člověk a jeho svět“ je jedinou oblastí Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání, která je specificky určena pouze pro žáky prvního stupně. Tato komplexní oblast definuje vzdělávací obsah, který se týká různých aspektů lidského života, včetně člověka, rodiny, společnosti, krajiny, kultury, technologie, zdraví, bezpečí a dalších témat. Zahrnuje jak historický, tak současný pohled a zaměřuje se na rozvoj dovedností pro praktický život. Svě široce koncipované syntetické (integrované) obsahy přispívá k celkovému vzdělávání na prvním stupni základní školy. Vzdělávací obsah vzdělávacího oboru Člověk a jeho svět je členěn do pěti tematických okruhů:

Místo, kde žijeme, Lidé kolem nás, Lidé a čas, Rozmanitost přírody, Člověk a jeho zdraví

Vzdělávací oblast tak připravuje základy pro specializovanější výuku ve vzdělávacích oblastech. Člověk a společnost, Člověk a příroda a ve vzdělávacím oboru Výchova ke zdraví.

V rámci tématu Člověk a jeho zdraví se žáci zaměřují na poznávání sami sebe prostřednictvím zkoumání člověka jako živého organismu s biologickými a fyziologickými funkcemi a potřebami. Důraz je kladen na porozumění zdraví jako rovnováze mezi tělesným, duševním a sociálním životem. Žáci se učí, jak člověk prochází vývojem od narození po dospělost a jaké jsou správné a nevhodné životní návyky v oblasti spánku, hygieny, stravování a mezilidských vztahů. Získávají základní znalosti o zdraví a nemocích, prevenci nemocí a poskytování první pomoci. Důležitou součástí je také osvojení si bezpečného chování a vzájemné pomoci v různých situacích, včetně krizových událostí, které mohou ohrozit zdraví jednotlivců i skupin. Postupně si uvědomují individuální i kolektivní odpovědnost za zdraví a bezpečnost. Tyto znalosti a dovednosti získávají zejména prostřednictvím pozorování reálných situací, přírody a lidských aktivit, hraní rolí a řešení modelových scénářů. (RVP ZV).

3.2.1 Obsah učiva **Člověk a jeho zdraví**

Záměrně jsem vybrala oblast Člověk a jeho zdraví, která se na 1. stupni vyskytuje a jejím obsahem je právě diskutovaná výchova ke zdraví. Vzhledem k tomu že se budu ve výzkumné části věnovat implementaci výchovy ke zdraví, tak mi přijde důležité zmínit, jaký je obsah učiva ve vzdělávacím oboru Člověk a jeho zdraví. Dle RVP ZV je to následující:

„**lidské tělo** – stavba těla, základní funkce a projevy, životní potřeby člověka, pohlavní rozdíly mezi mužem a ženou, biologické a psychické změny v dospívání, základy lidské reprodukce, vývoj jedince

péče o zdraví – zdravý životní styl, denní režim, správná výživa, výběr a způsoby uchovávání potravin, vhodná skladba stravy, pitný režim; přenosné a nepřenositelné nemoci, ochrana před infekcemi přenosnými krví (hepatitida, HIV/AIDS), drobné úrazy a poranění, prevence nemocí a úrazů, první pomoc při drobných poraněních, osobní, intimní a duševní hygiena

návykové látky, závislosti a zdraví – návykové látky, hrací automaty a počítače, závislost, odmítání návykových látek, nebezpečí komunikace prostřednictvím elektronických médií

osobní bezpečí, krizové situace – vhodná a nevhodná místa pro hru, bezpečné chování v rizikovém prostředí, označování nebezpečných látek; bezpečné chování v silničním provozu, dopravní značky; předcházení rizikovým situacím v dopravě a v dopravních prostředcích (bezpečnostní prvky), šikana, týrání, sexuální a jiné zneužívání, brutalita a jiné formy násilí v médiích

přivolání pomoci v případě ohrožení fyzického a duševního zdraví – služby odborné pomoci, čísla tísňového volání, správný způsob volání na tísňovou linku

mimořádné události a rizika ohrožení s nimi spojená – postup v případě ohrožení (varovný signál, evakuace, zkouška sirén); požáry (příčiny a prevence vzniku požárů, ochrana a evakuace při požáru); integrovaný záchranný systém“ (RVP ZV str. 52).

4 MALOTŘÍDNÍ ŠKOLY

4.1 Specifika malotřídních škol

Malotřídní školy se nachází v menších obcích, kde kvůli počtu dětí není možné otevřít jednotlivé třídy pro každý ročník ZŠ. Většinou se jedná o školy 1. prvního stupně ZŠ. Na 2. stupeň už děti dojíždí do tradiční ZŠ, v jejich nejbližším okolí (tzv. spádové školy). Tyto malé školy jsou kulturním centrem obcí a jejich žáci mohou využívat bezpečné prostředí a nemusejí dojíždět.

Dle § 4 vyhlášky č. 48/2005 Sb., o základním vzdělávání a některých náležitostech plnění povinné školní docházky, jsou stanoveny minimální počty žáků na třídu, jedná-li se o školy s neúplným počtem tříd:

- a) „Škola tvořená jednou třídou prvního stupně má nejméně 10 žáků ve třídě.“
- b) „Škola tvořená dvěma třídami prvního stupně má nejméně 12 žáků v průměru na 1 třídu.“
- c) „Škola tvořená třemi třídami prvního stupně má nejméně 14 žáků v průměru na 1 třídu.“
- d) „Škola tvořená čtyřmi a více třídami prvního stupně má nejméně 15 žáků v průměru na 1 třídu.“ (Valenta, 2015).

Autorky Kateřina Trnková, Dana Knotová a Lucie Chaloupková, které říkají, že „spojeným, věkově smíšeným třídám se říká oddělení, která mohou nést v konkrétních školách různá označení (zpravidla jsou označeny pořadovou číslovkou. Učitelé takovéto třídy musí výuku organizovat tak, aby během vyučovací hodiny byly učením zaměstnány děti všech ročníků“. (Trnková; Knotová; Chaloupková, 2010).

Pojem malotřídní škola není přesně definována ve školském zákoně, ale má se za to, že se jedná „o takové základní školy, v nichž jsou alespoň v jedné třídě vyučováni společně žáci z více ročníků.“ (Průcha, 2001).

Malotřídní vzdělávání lze v České republice organizovat pouze na prvním stupni základní školy. Malotřídní školy jsou zřizovány nejčastěji na venkově, v obcích, ve kterých v důsledku malého počtu potenciálních žáků není možné zřídit samostatné třídy pro každý ročník 1.

stupně, tedy pět samostatných tříd. S malotřídními školami ve větších městech se lze setkat jen velmi zřídka. Aby se jednalo o školu s dostatečným počtem žáků v ročníku, musí jejich počet být minimálně 13 žáků, ale vzhledem k nízkému počtu dětí ve spádové oblasti školy lze udělit výjimku. (Průcha, 2001).

Legislativní dokumenty České republiky (Vyhláška č. 48/2005 Sb.) s pojmem málotřídní škola vůbec nepracují. Používají pojem škola tvořená jednou, dvěma, třemi, čtyřmi a více třídami 1. stupně. V České republice může být málotřídním způsobem organizován pouze 1. stupeň základních škol.

Málotřídní školy jsou již ustálenou součástí našeho vzdělávacího systému. Zájem o ně narůstá od devadesátých let minulého století. V povědomí národa vystupují jako symbol demokracie a národních tradic, které byly komunistickým režimem zničeny. Většina venkovských obcí se chce po listopadové revoluci rehabilitovat a jejich obyvatelé požadují vše, co k životu patří, tedy i vlastní školu, v níž spatřují záruku pokračování svého díla v místní populaci (Valachová, 2001).

V souvislosti se vstupem České republiky do Evropské unie a s transformací primární školy se objevují otázky: „Zda málotřídní školy poskytují skutečně stejnou příležitost k výchově a vzdělávání dětí jako prvních pět ročníků plně organizované školy? Zda jsou schopny dostat v plné míře všem výchovným a vzdělávacím úkolům jako školy, na nichž je každý ročník samostatnou třídou?“ (Valachová, 2001).

Výzkum Valachové dále ukázal, že málotřídky a jejich učitelé: „vystupují ve světle didaktické nekonformnosti a dávají široký prostor pro tvůrčí pedagogickou práci a didaktické inovace, což se projevuje při jejich výuce mnohdy více než na plně organizovaných školách.“; „obohacují strohost našeho vzdělávacího systému netradičním stylem práce a zajímavými metodami.“ (Valachová, 2005).

4.1.1 Specifické rysy malotřídních škol

K. Emmerová (Emmerová 2000, Průcha 2001) shrnuje specifické rysy málotřídních škol následovně:

- malý počet žáků umožňuje učiteli, aby se jim individuálně věnoval a žáci tak mají více příležitostí se projevit;
- specifický styl výuky vede žáky ke spolupráci a k rozvoji komunikace;

- děti si uvědomují pocit sounáležitosti, znají se s učiteli a dalším personálem školy;
- mladší děti se učí od starších;
- učitelský kolektiv je soudržnější, vztahy jsou otevřenější a pevnější;
- učitelé znají své žáky i jejich rodiče a aktuální rodinné zázemí;
- vysoké nároky jsou kladeny na učitele z hlediska organizace výuky a její přípravy.
- učitelé nejsou na tuto specifickou práci pedagogickými fakultami připravováni.

Trnková, 2009, uvádí další specifické rysy málotřídních škol:

- „malotřídní školy se často spojují s jinými školskými zařízeními, jako jsou mateřské školy, školní jídelny či školní družiny. Pravděpodobně tak dochází ke zmírnění finančních a administrativních nároků“
- „počty pedagogů se liší v závislosti na tom, zda je škola samostatná nebo využívá služeb dalších zařízení. Na samotné základní škole obvykle pracují tři až čtyři pedagogičtí pracovníci“
- „často se využívá práce externistů na částečné úvazky“

Průcha, 2001, rozlišuje pozitiva a negativa u malotřídních škol:

a) plus:

- vyučování s věkově smíšenými sk. žáků
- vyžaduje aplikaci specifických forem učení a vyučování
- převážně skupinové vyučování (Schule mit Abteilungsunterricht), učitel musí ročníky zaměstnávat něčím jiným
- princip tzv. otevřené třídy (Zanetel 1998, z it. praxe) – žáci z různých ročníků se spojují na některé předměty, mohou vznikat sk. s rovnocennou úrovní (gruppi di livello) = sk. žáků, kteří bez ohledu na věk či ročník dosahují v některém předmětu stejnou úroveň vědomostí
- zvyšují soc. kooperaci, respekt k ostatním
- nejsou jen článkem vzdělávacího systému, ale kultur. a společenským centrem obce X v období jejich rušení se tato funkce zanedbávala X je ji třeba posílit – škola v obci přispívá k identitě jejích obyvatel
- Norsko, Finsko, Maďarsko – výsledky srovnatelné s žáky velkých městských škol a v rozvoji osobnostních vlastností je většinou předčí.

b) mínus:

- vyšší náklady na žáka
- vyžaduje zkušené a speciálně připravené učitele X příprava učitelů prim. škol u nás je zaměřena na běžné, plno třídní školy.

4.1.2 Pedagogické a psychologické prostředí malotřídní školy

Dle Emmerové školy s malým počtem žáků mají potenciál poskytovat plnohodnotné a komplexní vzdělávání podle pedagogických teorií. S menším počtem žáků má učitel možnost věnovat se každému jednotlivci intenzivněji a děti mají častěji příležitost vyjádřit své myšlenky slovně. V takovém prostředí je možné snadněji vytvořit pocit sounáležitosti a toleranci mezi žáky. Udržování atmosféry a disciplíny je obvykle méně náročné než ve větších třídách. Budovy těchto škol jsou zpravidla menší a přehledné. Děti znají všechny dospělé včetně učitelů, vychovatelů a personálu, což jim usnadňuje adaptaci na školní prostředí v porovnání s dětmi ve velkých městských školách. Další výhodou, z hlediska pedagogických i psychologických aspektů, je smíšená věková skupina dětí. Už od první třídy mají děti možnost naučit se interagovat s těmi staršími a naopak. Mladší děti často také absorbují různé informace a znalosti určené pro starší děti během výuky. Také vztahy v malém učitelském kolektivu, obvykle složeném z 2-4 učitelů, mohou být mnohem blízké a otevřené. Učitelé často nevyučují pouze ve svých vlastních třídách, což jim umožňuje mít přehled o všech žácích ve škole. To usnadňuje vzájemnou konzultaci výukových metod a harmonizaci požadavků kladených na žáky. Učitelé na malých školách mají často blízký kontakt s rodiči svých žáků, zejména pokud žijí ve stejné lokalitě jako škola. Obvykle dobře znají rodinné podmínky a osudy svých žáků, což jim umožňuje lépe volit způsob komunikace, i když rodiče nejeví zájem o vzdělání svých dětí. I když se případné konflikty obvykle projevují otevřeně, učitelé mají zpravidla menší problémy s hledáním podpory od rodičů, zejména ze venkova, kteří jsou ochotnější a aktivnější v zapojení se do školních záležitostí.

Organizace a příprava výuky na malých školách představuje pro učitele výzvu. Musí zvládnout výuku více ročníků současně, nalézt optimální poměr mezi řízenou a samostatnou prací žáků, využívat aktivizační metody a spravedlivě hodnotit učební výsledky žáků a svůj vlastní přínos k nim. Tato práce je velmi náročná, jak časově, tak odborně, a není na ni učitelé připravováni na pedagogických fakultách. Proto je klíčová jejich osobní zkušenost, motivace

a přístup k práci. Častá fluktuace učitelů, která je někdy kritizována, často souvisí s vysokou mírou žen v našem školství.

Pokud jde o pocit uspokojení z práce, práce na malé venkovské škole určitě přináší bohaté zážitky. Nelze tvrdit, že by venkovské školy byly úplně opomíjeny v rámci pedagogických aktivit a neumožňovaly učitelům rozvíjet svou kariéru mimo lokální školu. Naopak, na mnoha venkovských školách u nás vznikají zajímavé a pozoruhodné aktivity.

Málotřídní školy mají rovněž větší příležitost seznamovat děti s historií, zvláštnostmi a přírodním prostředím vesnice. Díky menšímu a přehlednějšímu prostředí mají děti možnost již na základní škole pochopit vzájemné vazby sociálního a přírodního prostředí. Tyto možnosti z málotřídních škol dělají prostředí velmi příznivé pro vzdělání a výchovu jedinců s zdravým sebevědomím a ohleduplným chováním, což odpovídá současným poznatkům v pedagogických i psychologických oborech.

Struktura málotřídní školy

Struktura menších škol má své vlastní charakteristiky. Základní škola není izolovaná instituce, ale je součástí širší sítě. Obvykle zahrnuje mateřské školy, školní jídelnu a školní družinu. Každá část má svého vedoucího, který je pod dohledem ředitele základní školy. Kvůli finanční náročnosti provozu se ve venkovských oblastech často sloučily tyto organizace do jedné jednotky, což usnadnilo financování, správu a řízení.

Malotřídní školy aktuálně

„V Česku bylo podle dat ministerstva školství v minulém roce 1 317 málotřídních škol. Tedy těch, kde se na prvním stupni učí ve společné třídě děti z různých ročníků. V posledním roce tyto školy navštěvovalo přes 85 tisíc dětí. To už není ale ani deset procent z víc než milionů dětí v základních školách. Zatímco dětí ve školách přibývalo, v málotřídních školách se jejich počet naopak za posledních deset let snížil.“ (<https://www.eduin.cz/clanky/v-cesku-ubyva-malotridnich-skol-i-deti-v-nich-stat-by-mel-riect-jak-vidi-optimalizaci-skolske-soustavy/>)

Rok	Počet ZŠ celkem	Počet žáků celkem	Počet "malotřídních" ZŠ	podíl v %	Počet žáků "malotřídních" ZŠ
2011	4 111	794 642	1 478	36,0	108 938
2015	4 115	880 251	1 450	35,2	105 882
2016	4 141	906 251	1 437	34,7	97 632
2018	4 172	940 928	1 387	33,2	86 479
2020	4 214	962 348	1 342	31,8	83 366
2021	4 238	964 571	1 337	31,5	81 662
2022	4 261	1 007 778	1 317	30,9	85 375

Obrázek č. 1 Zdroj: ZDROJ: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

4.2 Řízení malotřídní školy

Organizační struktura školy se odlišuje od ostatních institucí svým řízením. Existují názory, které tvrdí, že školy, jako jakákoliv jiná běžná organizace, musí zvládnout rozhodování o klíčových cílech a záměrech, rozdělení pracovních úkolů, přijímání nových členů, péči o ně a proces rozvoje. Struktura řízení a organizace škol je komplexní, vnímána jako dynamický vztah mezi pedagogy, mezi pedagogy a ostatními zaměstnanci školy a mezi školou a okolním prostředím. Škola jako instituce je součástí veřejného sektoru a je silně ovlivněna sociálním kontextem, což přináší různé tlaky a determinanty, s nimiž se musí vyrovnat. Řízení školy vyžaduje odlišný přístup než řízení jiných organizací, přičemž významným faktorem ovlivňujícím řízení je velikost školy. Malé školy, jako je malotřídní škola, je třeba vnímat jako sociální organizaci, kde kromě zajištění výchovně-vzdělávacího procesu hraje důležitou roli i její umístění, například na venkově. Úkolem malotřídní školy je nejenom poskytovat vzdělání, ale také se podílet na mimoškolní výchově, sociokulturních aktivitách a osvětě (Trnková, 2010).

Obecně je možné konstatovat, že na ředitele malotřídních škol se vztahují všechny povinnosti a práva analogicky jako na vedoucí osoby plně vybavených škol, neboť mezi oběma typy institucí neexistují žádné rozdíly. Práva a povinnosti vedoucích osob jsou stanoveny v zákoně č. 536/2004 Sb., který se týká pedagogických pracovníků a provádí některé změny v právních předpisech. Pro vedoucí osoby platí předpoklady definované pro učitele a další pracovníky, stejně jako specifické požadavky, které jsou uvedeny v paragrafu 5 tohoto zákona. Vedoucí osobou může být fyzická osoba, která získala praxi v přímé pedagogické praxi nebo v řídicí činnosti nebo ve výzkumu, a to po dobu čtyř let, pokud se uchází o post vedoucího osoby základní školy. Nicméně, po dobu dvou let od data nástupu do funkce vedoucí osoby školy musí získat znalosti v oblasti řízení školství úspěšným absolvováním studia určeného pro vedoucí osoby ve školství (Valenta, 2015).

Důležitým aspektem při pohledu na ředitele malotřídních škol je jejich očekávání a osobní ambice, s nimiž nastupují do této role. Pro mnohé může být lákavé představa, že budou nejen vlastními zaměstnavateli, ale také budou vyučovat a naplňovat své vize. Avšak často se po zjištění, že není možné dosáhnout všech cílů, jak si je na začátku svého účinkování stanovil, může cítit zklamaně.

Rozlišujeme dva typy ředitelů malotřídních škol:

- a) Ti, pro které je tato pozice pouhým mezistupněm na cestě k jiné kariéře.
- b) Ti, kteří považují pozici ředitele malotřídní školy za vrchol své kariéry a za konečné místo.

Dříve bylo místo malotřídního ředitele, zejména v malých odlehlých obcích, často vnímáno jako ne příliš atraktivní zaměstnání. Často šlo o sankci nebo pokus o odsunutí problematického zaměstnance do ústraní, například kvůli jeho odporu nebo nedostatečné kompetenci.

Nyní je výzvou pro ředitele řešit často obtížné a složité situace, jako je například zajištění dostatečného počtu žáků pro školu, který je klíčový pro rozpočet, hledání a udržení kvalitních pedagogů, zajištění potřebného materiálně technického vybavení, hledání financí z různých zdrojů kromě těch, které škola obdrží, a zvládnutí mnoha rolí v jedné osobě. Dále je třeba správně řídit administrativu, která bohužel neklesá ani s poklesem počtu žáků a je srovnatelná s administrativou velkých, plně organizovaných škol. Obecně lze říci, že ředitelé malých škol využívají přístupu zvaného situační management, což znamená realistické plánování s ohledem na omezené zdroje.

Ředitel školy přebírá dvojí roli – pedagoga a manažera organizace. Avšak tyto role by neměly být odděleny. Úsilí a nasazení, které ředitel věnuje výuce a vedení školy současně, je obdivuhodné. Mezi výukou se věnuje řízení školy a po skončení vyučování pokračuje. Běžně ředitel věnuje řízení školy přibližně 23 hodin týdně. Průměrná doba působení ředitele malé školy ve funkci je zhruba 8 let. Nejdélší dobu svého působení zaznamenávají ředitelé škol s dvojitými třídami, kde je obvykle čtyři až pět ročníků (Trnková, 2010).

Existuje výčet činností ředitelů malotřídních škol v rámci administrativy, ekonomické agend a komunikace:

- „Administrativa – administrativa, statistiky, BOZP, pošta, vnitřní směrnice, zpracování dokumentace, správní řízení, požární ochrana, pracovní smlouvy, spisová dokumentace, legislativa, výroční zprávy, zápis z porady, zápis žáků, kronika, archiv, matrika.

- Ekonomická agenda – ekonomika, rozpočet a kontrola, podklady mezd, objednávání pomůcek, podklady pro účetnictví, vyřizování faktur, žádání dotací, vedení účetnictví, pokladna, inventury, ONIV (ostatní neinvestiční výdaje).
- Komunikace – komunikace se zřizovatelem, komunikace s partnery, komunikace a prezentace, sponzoring, jednání s úřady, ICT, zastupitelstvo, marketing a informování“ (Trnková, 2010).

Role ředitele malých škol se změnila na roli správního pracovníka, avšak s vědomím, že zachování původní identity a poslání těchto škol je klíčové. To je způsobeno tím, že ředitel malé školy je neustále v kontaktu se žáky a věnuje poměrně hodně času výuce. Každý ředitel má odlišné priority. Část z nich je stanovena oficiálními dokumenty vydanými Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy. Další část priorit je ovlivněna osobnostními vlastnostmi ředitele a jeho hodnotami. Také klíčovým je vztah mezi ředitelem a zřizovatelem školy. Společně projednávají otázky organizace školy, provozních záležitostí a materiálních podmínek. Nedostatečná péče o tyto vnější vztahy, zejména s zřizovatelem, obyvateli obce a okolím, může poškodit reputaci školy. Dobrá pověst v okolí přispívá ke zvýšení prestiže školy. Pro malé školy je důležité zajistit nové žáky, získat sponzorské dary, posílit podporu ze strany zřizovatele a upevnit vztahy a spolupráci s rodiči. Právě rodiče jsou ti, kteří formují vnímání školy v malé komunitě a ovlivňují její pověst.

Na malé škole probíhá úplně jiný typ komunikace mezi ředitelem a ostatním personálem. Vzhledem k poměrně vysokému pracovnímu úvazku se ředitel spíše stává jejich kolegou než pouze nadřízeným. Přestože malý tým přináší své výhody. Ředitel má častější interakci s učiteli, což mu umožňuje lépe pochopit jejich názory, nápady a stanoviska k různým situacím. Diskuze jsou přirozenější a méně formální. Pedagogický sbor se navzájem dobře zná a je v těsném, denním kontaktu (Trnková, 2010).

5 BEZPEČNOST

5.1 Bezpečnost v zákonech

Bezpečnost je jednou z nejvýznamnějších a nejvyšších hodnot v každé normální a funkční společnosti. Obecně platí, že pokud není zajištěna bezpečnost, není možné provozovat žádné další činnosti. Dalším hlediskem je objektivita a subjektivita. Pokud je stát bezpečný v objektivním smyslu, pak hodnoty, které sdílí celá společnost, nejsou v přímém ohrožení. V subjektivním smyslu by to znamenalo, že občané nemají strach z případného ohrožení těchto hodnot (Eichler, 2006). Autoři České bezpečnostní terminologie doporučují definovat bezpečnost jako stav, kdy jsou hrozby pro daný objekt a jeho zájmy minimalizovány na nejnižší možnou úroveň a tento objekt je efektivně vybaven a ochoten spolupracovat na eliminaci současných i potenciálních hrozeb (Zeman, 2002). Je důležité poznamenat, že neexistuje absolutní bezpečnost. Bezpečnost je vždy zajištěna pouze do určité míry a záleží na tom, zda je tato úroveň v danou chvíli a situaci dostatečná.

Zákon č. 561/2004 Sb. v legislativě ČR

Zákon o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), v §29 zcela jasně určuje, že:

- „Při poskytování vzdělávání a souvisejících aktivit, stejně jako při nabízení školských služeb, mají školy a školská zařízení povinnost brát v úvahu základní fyziologické potřeby dětí, žáků a studentů a zajistit podmínky pro jejich zdravý vývoj a prevenci sociálně patologických jevů.
- Školy a školská zařízení se starají o bezpečnost a ochranu zdraví dětí, žáků a studentů během vzdělávání a souvisejících aktivit, stejně jako při poskytování školských služeb. Kromě toho poskytují žákům a studentům nezbytné informace pro zajištění jejich bezpečnosti a ochrany zdraví.
- Školy a školská zařízení mají povinnost udržovat záznamy o úrazech dětí, žáků a studentů, které se staly během činností uvedených v odstavci 2, a následně vypracovat a odeslat záznam o úrazu příslušným orgánům a institucím. Ministerstvo prostřednictvím vyhlášky určuje postup pro vedení evidence úrazů, nahlášení a odesílání záznamů o úrazech, standardní formát záznamu o úrazu a seznam orgánů a institucí, kterým se záznam o úrazu zasílá.

- Ředitel školy vydává školní řád, který podrobně stanovuje práva a povinnosti žáků a jejich zákonných zástupců v rámci školy, stejně jako pravidla pro vztahy s pedagogickými pracovníky, provozními aspekty, vnitřní režim školy a opatření pro zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví dětí, žáků a studentů. Školní řád také stanovuje opatření pro ochranu žáků před sociálně patologickými jevy, diskriminací, nepřátelstvím a násilím, a určuje podmínky pro zacházení s majetkem ze strany žáků a studentů.“

V souladu se školským zákonem je vydán Metodický pokyn Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy pod číslem 37 014/2005-25, který se zaměřuje na zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních spravovaných Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy. Tento pokyn upravuje postupy pro zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví během výchovy a vzdělávání dětí a žáků ve školách a školských zařízeních:

- postupy pro předcházení rizikům
- specifická omezení pro činnost žáků
- požadavky na zdravotní způsobilost
- distribuci osobních pracovních pomůcek ve škole
- povinnost poskytnout poučení žákům
- dozor nad žáky
- speciální pravidla pro určité aktivity, jako je praktická výuka, tělesná výchova, koupání, plavecký výcvik, lyžařský výcvik, sportovní kurzy, soutěže a přehlídky, zahraniční výjezdy
- záznam o školních úrazech
- monitorování incidence školních úrazů
- kontrolu dezinfekčních prostředků

5.2 BOZP a BOZ ve školství

Péče o bezpečnost a ochranu zdraví při práci a neustálé zlepšování pracovního prostředí zůstává nadále klíčovou a nedílnou součástí plnění pracovních povinností. Vedoucí zaměstnanci odpovídají za plnění zaměstnavatelových úkolů v oblasti péče o bezpečnost a ochranu zdraví při práci na všech úrovních řízení v rámci svých kompetencí.

Zaměstnavatelova povinnost zajistit bezpečnost a ochranu zdraví při práci platí pro všechny osoby, které se nacházejí na jeho pracovištích, včetně žáků. Zaměstnavatel je zavázán zajistit

bezpečnost a ochranu zdraví zaměstnanců při práci s ohledem na rizika, která mohou ohrozit jejich život a zdraví během pracovního procesu. Znalost příslušných předpisů týkajících se bezpečnosti práce a ochrany zdraví při práci je nezbytná pro splnění stanovených povinností (Kloub, 2005).

Dozor nad činnostmi ve školách a školských zařízeních hraje mimořádně důležitou roli v zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při výchově a vzdělávání dětí, žáků a studentů. Konkrétní povinnosti a detaily péče o bezpečnost a ochranu zdraví, včetně dohledu nad dětmi a žáky ve školách a školských zařízeních, jsou stanoveny obecně platnými právními předpisy pro jednotlivé typy škol a školských zařízení. Tyto právní předpisy však nezahrnují všechny možné situace (Romaněnko, 2006).

5.3 Rizika a jejich prevence

Bezpečnost a ochrana zdraví při práci a vzdělávání žáků a studentů jsou základními předpoklady pro správné fungování škol a školských zařízení. Je zřejmé, že implementace preventivních opatření pro zvýšení bezpečnosti a ochrany zdraví a pečlivý dohled nad žáky nikdy nedokážou úplně vyloučit možnost pracovního nebo školního úrazu.

V posledních letech se používá termín rizikové chování, který nahrazuje zastaralý pojem sociálně patologické jevy. I když termín sociálně patologické jevy se stále vyskytuje v některých právních dokumentech, je důležité ho respektovat, přestože aktivně neupřednostňujeme jeho používání. Rizikové chování označuje vzorce chování, které vedou k zvýšení zdravotních, sociálních, výchovných a jiných rizik pro jednotlivce i společnost. Tyto vzorce chování lze zkoumat vědeckými metodami a ovlivňovat preventivními a léčebnými opatřeními. Prevence rizikového chování zahrnuje různé intervence zaměřené na předcházení, zmírňování existujících forem a projevů a řešení důsledků tohoto chování. (Bártík, P, a kolektiv, 2010).

Prevenci rizikového chování ve školách a školských zařízeních můžeme definovat jako jakýkoliv typ zásahu, buď zdravotního, sociálního, výchovného nebo jiného, který směřuje k zabránění vzniku rizikového chování, brání jeho šíření, zmírňuje existující formy a projevy tohoto chování, a nakonec se zabývá jeho důsledky.

Cílem všech preventivních opatření je zabránit všem potenciálním hrozbám, které by mohly ohrozit bezpečnost a zdraví zaměstnanců, žáků a studentů, a také způsobit škody majetku. Tyto preventivní opatření spočívají především v pečlivém dodržování všech právních a

dalších předpisů týkajících se bezpečnosti a ochrany zdraví při práci. To zahrnuje povinnosti jak zaměstnavatelů, tak zaměstnanců stanovené zákoníkem práce. V oblasti školství se zaměstnavatelé zvláště zavazují k:

- vyhledávání, posuzování a hodnocení rizika možného ohrožení bezpečnosti a zdraví a informování o nich zaměstnance
- seznamování zaměstnance, žáky a studenty s konkrétními předpisy a zásadami
- bezpečnosti práce a provádění pravidelného ověřování znalosti příslušných předpisů k zajištění BOZP
- bezodkladného zjišťování a odstraňování příčin pracovních a školních úrazů, provádění jejich důsledného odškodňování
- na základě informací získaných rozбором příčin pracovní a školní úrazovosti provádět účinná preventivní opatření včetně kontroly jejich realizace
- organizovat nejméně jednou v roce prověrky BOZP na všech pracovištích v dohodě s příslušným odborovým orgánem a zjištěné nedostatky včas odstranit
- provádět předepsané kontroly a revize stavu technického zařízení a zjištěné závady odstraňovat ve stanovených termínech
- poskytovat dle vlastního seznamu stanovené funkční osobní ochranné pracovní prostředky a jejich používání kontrolovat
- dodržovat zákaz kouření ve školách a školských zařízeních
- zajišťovat předepsané zdravotní prohlídky zaměstnanců
- zajišťovat zvláštní pracovní podmínky ženám, mladistvým a zaměstnancům se změněnou pracovní schopností

5.4 Pracovní a školní úrazy

Pracovní úraz je definován jako jakékoli zranění nebo smrt, která nastane u zaměstnance během plnění pracovních povinností nebo v souvislosti s nimi. Též se jako pracovní úraz posuzuje úraz, který zaměstnanec utrpěl při vykonávání svých pracovních úkolů.

Druhy pracovních úrazů:

- smrtelné
- vyžadující hospitalizaci zaměstnance delší než 5 dní
- s pracovní neschopností delší než 3 kalendářní dny
- bez pracovní neschopnosti, nebo s pracovní neschopností 3 kalendářní dny a kratší

Smrtný pracovní úraz je definován jako zranění nebo stav způsobující smrt po úrazu, nebo na následky kterého zaměstnanec zemřel nejpozději do jednoho roku. (Kloub, 2005).

Školní úraz

Definice školního úrazu již byla popsána výš a vyplývá z Metodického pokynu MŠMT. Jedná se o úraz (újma na zdraví), který se stal dětem nebo žákům při vyučování ve školách nebo při výchově v mimoškolních výchovných zařízeních, nebo v přímé souvislosti s nimi. Za školní úraz se nepovažuje úraz žáka, který se stane při cestě do školy a zpět. (Metodický pokyn MŠMT č.j. 37 014/2005-25, čl. 21).

Druhy školních úrazů

- které nezpůsobily nepřítomnost dítěte, žáka nebo studenta
- které způsobily nepřítomnost dítěte, žáka nebo studenta
- smrtelné

Nově je smrtným úrazem dítěte, žáka a studenta považováno takové zranění nebo stav, který způsobil smrt dítěti, žákovi nebo studentovi po úrazu, nebo na následky kterého žák nebo student zemřel nejpozději do jednoho roku od doby, kdy k úrazu došlo. (Kloub, J. 2005).

Vzhledem k rozmanitému spektru škol a školských zařízení lze konstatovat, že zde můžeme narazit na různé druhy úrazů, které lze dále kategorizovat podle toho, jaké vnější vlivy ovlivnily postiženou osobu:

- Utonutí
- Traumatologická poškození (rány a poškození kostních tkání)
- Poranění smyslových orgánů
- Fyzikální účinky (vibrace a hluk)
- Elektrický výboj (zasazení elektrickým proudem)
- Termická poškození (účinky tepla a účinky chladu)
- Účinky záření (nízkofrekvenční, vysokofrekvenční, magnetické, infračervené a ultrafialové)
- Chemický účinek (poleptání a nadýchání se jedovatých zplodin)
- Cizí tělesa
- Otřes mozku

5.5 Zajišťování bezpečnosti

Při zabezpečení bezpečnosti a ochrany zdraví dětí, žáků a studentů je vždy nezbytné důsledně dodržovat již zmíněnou preventivní činnost. Tuto preventivní práci můžeme rozdělit do dvou hlavních částí: aktivní a pasivní prevence. Aktivní prevence se zaměřuje na zvýšení povědomí o všech možných rizicích a podporuje všechny žáky a studenty, aby jednali zodpovědně.

Pasivní prevence zahrnuje aktivní úsilí pedagogů, vedení škol, orgánů zřizovatelů, stejně jako státních a místních úřadů odpovědných za bezpečnost, aby zajistili bezpečnost ohrožených míst a věcí a zajistili veřejnou informovanost o bezpečnostních rizicích. Jejich hlavním úkolem je zabezpečit nebezpečná místa, předměty a zvýšit povědomí o bezpečnostních rizicích.

Při vyhodnocování potenciálních rizik ohrožujících bezpečnost a ochranu zdraví dětí, žáků a studentů nemůžeme omezit na pouhé školy a školská zařízení. Rizika, která mohou vážným způsobem ohrozit tuto bezpečnost, se nacházejí v blízkosti škol, na cestě do školy a zpět, na dětských hřištích a jinde. Po zvážení všech těchto faktorů a jejich vyhodnocení je možné určit oblasti, které představují rizika, a to zejména:

- sociální klima (detekce agrese a šikany)
- na cestě ze školy a zpět
- ve veřejných prostorech a prostředcích hromadné dopravy
- ve škole
- na hřištích a sportovištích
- v dopravě

Další možností ohrožení bezpečnosti je samotné chování dětí, žáků a studentů, které se projevuje jejich vlastním rizikovým chováním a přítomností dalších sociálně patologických jevů. Definici rizikového chování jsem již uvedl. Projevy rizikového chování můžeme specifikovat a shrnout do následujících oblastí:

- užívání návykových látek (OPL, alkoholu, cigaret)
- kriminalita, vandalismus, delikvence
- poruchy příjmu potravin (bulimie, anorexie)
- netolismus (závislost na internetu, televizi) a gambling
- xenofobie, rasismus, intolerance a antisemitismus
- ohrožování mravní výchovy mládeže

- komerční sexuální zneužívání dětí
- sekty a různá náboženská hnutí
- násilí, týrání, zneužívání, šikana a záškoláctví

Specificky se primární prevence zabývá problematikou rizikového chování a přidružených jevů, jako je uvedená trestná činnost a související sociálně patologické chování. Tato primární prevence dále rozlišuje mezi specifickou primární prevencí a nspecifickou primární prevencí.

Rozdělení specifické prevence do tří úrovní provedení je určeno podle intenzity programu, využitých prostředků a nástrojů a míry zapojení cílové skupiny. Toto dělení také omezuje kapacitní možnosti každé úrovně provádění programu, protože charakteristiky programu určují, jakým způsobem a pro kolik osob a kde může být program realizován. Obecně platí, že čím komplexnější je program, tím více se používají specifické pedagogické, psychologické a psychoterapeutické techniky a postupy. S každou úrovní se zvyšují požadavky na vzdělání a celkovou profesní erudici pracovníka programu. Některé z nejvíce specializovaných a náročných programů mohou být realizovány pouze pracovníky s psychologickým a minimálně poradenským vzděláním (Bártík a kolektiv, 2010).

Bezpečnostní gramotnost

„Lze obecně definovat jako soubor znalostí, dovedností a postojů, který umožňuje člověku bezpečný pohyb v dnešní společnosti. Bezpečnostní gramotnost pedagoga vyplývá ze specifík výkonu povolání učitele, především faktorů jako odpovědnost učitele za bezpečnost žáka či odpovědnost pedagoga za výchovu a vzdělávání žáka v oblasti bezpečnosti (Kovaříková, 2015).

Školní dohled nad žáky

Ředitel školy určuje plán dohledu nad žáky a pověřuje dohledem pedagogického pracovníka, který prošel příslušným školením. Plán dohledu musí být umístěn na snadno dostupném místě, aby bylo možné okamžitě zjistit, který pedagogický pracovník je odpovědný za dohled. Dále může ředitel školy v souladu s ustanovením § 6 odst. 6 výše zmíněné vyhlášky pověřit dohledem nad žáky i zletilého nepedagogického pracovníka, avšak za podmínky, že byl řádně instruován ohledně výkonu dohledu. Každá taková instruktáž musí být zaznamenána. Při dohledu nad žáky během různých školních akcí může fungovat také zákonný zástupce žáka, ale za předpokladu, že je s ním uzavřena pracovní dohoda a pro tuto činnost byl řádně vyškolen. Pedagogický a výchovný dohled nad žáky probíhá zejména před začátkem

vyučování, během přestávek, mezi jednotlivými vyučovacími hodinami, při přesunu žáků mezi školními budovami, při stravování ve školní jídelně a v rámci školních družin. Dohled v prostředí školy začíná nejméně 15 minut před započítáním ranního vyučování a stejně tak 15 minut před začátkem odpoledního vyučování a trvá až do ukončení vzdělávacího procesu nebo poskytování školních služeb.

Dohled mimo prostředí školy se provádí na základě pokynů ředitele školy. Toto může zahrnovat účast na různých kurzech, exkurzích, školních výletech, plaveckých a lyžařských trénincích, účast na přehlídkách nebo soutěžích a dalších akcích pořádaných školou nebo školským zařízením.

Dohled mimo školu začíná nejpozději 15 minut před dobou shromáždění na určeném místě. Po skončení akce dohled končí na předem určeném místě a v předem stanoveném čase. Místo a čas shromáždění žáků a skončení akce se oznámí nejméně jeden den před konáním akce zákonným zástupcům žáků.

Řádně vykonávaný pedagogický a výchovný dohled má velký význam v omezení vzniku rizik v rámci BOZ žáků. Dále je důležitý jako prevence vzniku školních úrazů.

6 TRANSFORMACE ŠKOLNÍHO KURIKULA DO VZDĚLÁVACÍ REALITY

6.1 Implementace výchovy ke zdraví a bezpečí ve škole

Realizace výchovy k zdraví a bezpečnosti ve školách vyžaduje provádění analýzy podmínek a potřeb dané školy, aby bylo možné účinně integrovat témata podporující rozvoj zdravotní, bezpečnostní a sociální gramotnosti do vzdělávacího procesu.

6.2 Analýza výchozího stavu a potřeb školy

Podle Kovaříkové a Marádové (2020), se účinná realizace témat zdraví a bezpečí do školní praxe neobejde bez prvotní analýzy aktuální situace ve škole v oblasti lidských zdrojů a v materiální oblasti. Analýza umožňuje odhalit a specifikovat aktuální potřeby a možnosti školy. Tyto dvě analýzy patří do fáze implementace analýzy výchozího stavu a potřeb školy, která je zobrazena viz níže, v tabulce: Obrázek č. 2: Struktura popisu procesu implementace VKZ a bezpečí do školní edukace (Kovaříková, Marádová, 2020)

IMPLEMENTACE VZDĚLÁVACÍ OBLASTI		
Člověk (jeho osobnost), zdraví a bezpečí ve školní praxi		
Fáze implementace		
Analýza výchozího stavu a potřeb školy	Lidské zdroje	- žáci : fyzický a mentální věk; předchozí vzdělávání žáků; potřeby žáků
		- management školy a pedagogové : vize managementu školy; proškolení managementu v problematice zdraví a bezpečí; vůle k tvorbě školního prostředí zajišťujícího zdraví a bezpečí;
		- personální zajištění vlastní výuky
		- nepedagogičtí pracovníci : proškolení
		- rodiče : spolupráce školy a rodiny v naplňování pravidel pro zajištění zdraví a bezpečí
	- ostatní : zřizovatel, veřejnost	
Plánování postupu	Materiální vybavení	- školní budova; - vnitřní vybavení školy
	Formální kurikulum	- ŠVP : realizace formou samostatného předmětu, realizace formou integrace; - další pedagogické dokumenty
	Neformální kurikulum	- další aktivity realizované školou - školní a komunitní projekty - volnočasové aktivity - mimoškolní akce - klima školy
Hodnocení	Interní	- hodnocení žáků – školního managementu a učitelů – rodičů
	Externí	- hodnocení zřizovatele - ČŠI - ostatní, veřejnost

Analýza první oblasti zaměřuje pozornost na lidské zdroje ve školním prostředí. Těmito zdroji jsou studenti, management, pedagogický sbor, učitelé vzdělávacího oboru Člověk a Zdraví, administrativní personál, rodiče, rodiny, zřizovatel, veřejnost, komunita a další partneři.

Důležitost pravidelného školení všech zaměstnanců, jak pedagogických, tak administrativních, se klade na oblastech, které zajistí zdravé a bezpečné prostředí ve škole. Koordinace aktivit všech pracovníků je rovněž nezbytná k plnému naplnění obsahu klíčových dokumentů školy, jako jsou školní pravidla, preventivní programy, krizové plány a interní směrnice týkající se bezpečnosti a ochrany zdraví.

Druhá zkoumaná oblast se věnuje materiálnímu vybavení. Analýza se zaměřuje na to, zda prostředí školy poskytuje vhodné podmínky pro rozvoj dovedností a zajišťuje bezpečí a zdraví. Mezi materiální podmínky patří vybavení tříd, školní budovy, okolí školy, zahrada, prostory pro volnočasové aktivity, relaxační zóny, sportoviště a specializované učebny.

6.2.1 Formální a neformální kurikulum školy

V dalším kroku škola plánuje obsah formálního i neformálního vzdělávání. Po analýze předchozího kroku se vypracuje obsah vzdělávacího programu, zahrnující témata výchovy ke zdraví a bezpečnosti. Ředitel deleguje odpovědnost za kvalitu vzdělávání v této oblasti. Současně se organizují další aktivity, jako jsou školní a komunitní události, výlety, zájmové kroužky, slavnosti, exkurze a charitativní akce, související s tématy výchovy ke zdraví a bezpečí. Je důležité pravidelně hodnotit a aktualizovat jak formální, tak neformální vzdělávání, přičemž je třeba zohlednit i vliv informálního učení.

6.2.2 Vnitřní a vnější hodnocení

Nedílnou částí celého vzdělávacího procesu je zhodnocení jeho účinnosti a kvality. Tímto způsobem škola získává zpětnou vazbu a identifikuje potenciální oblasti zlepšení. Mohou být provedeny úpravy vzdělávacího programu, preventivních opatření, změny ve strategii preventivních akcí, úpravy prostředí školy, a zvýšení bezpečnostních standardů a další. Zdrojem informací jsou vnitřní i vnější hodnocení. Oba typy hodnocení jsou integrovány do plánování postupů a poskytují důležité podněty pro změny jak ve formálním, tak v neformálním vzdělávacím procesu školy. Vnitřní hodnocení zahrnuje zpětnou vazbu od žáků, rodičů, pedagogů, nepedagogického personálu a vedení školy. Vnější hodnocení zase zahrnuje zpětnou vazbu od zřizovatele, kontrolních orgánů a veřejnosti. (Kovaříková, Marádová, 2020)

7 CHRAKTERISTIKA VYBRANÉ MALOTŘÍDNÍ ŠKOLY SE ZAMĚŘENÍM NA IMPLEMENTACI KE ZDRAVÍ A BEZPEČÍ

7.1 Představení Základní a Mateřské školy ve Sloupu v Čechách

Obrázek č. 3 – logo školy, zdroj: www.zsamssloup.cz

Svoji diplomovou práci, tedy hlavně její výzkumnou část, jsem se rozhodla vytvářet na svém pracovišti, a to na Základní a Mateřské škole ve Sloupu v Čechách. Jedná se o vesnickou, malotřídní školu, kde jsem působila 5 let jako učitelka v MŠ a nyní zde působím jako učitelka ZŠ. Škola je umístěna na Náměstí T. G. Masaryka ve Sloupu v Čechách, v podstatě ve středu obce – nachází se v blízkosti hlavní komunikace Nový Bor – Česká Lípa, na malém náměstí mezi sloupským zámekem a kostelem sv. Kateřiny. Pochází z roku 1884. Tuto kapitolu práce jsem se rozhodla sepsat na základě vypořádání daných školních pravidel na Základní a Mateřské škole ve Sloupu v Čechách, protože pravidla a řád přispívá k fyzickému a duševnímu zdraví a dodržování pravidel také přispívá k bezpečnosti.

Rituály jsou velmi důležitou součástí života. Už u batolat vyjadřují jistý pocit pravidelnosti a tím pádem bezpečí. Když se miminko každý den koupe ve stejný čas, tak usne bez problémů a je tak zvyklé. Alespoň tak to mám vyzkoušené na svých dětech. To samé je důležité i ve školce. Když se činnosti opakují, jako že se s dětmi krásně pozdravíme v ranním kroužku, pak se jde na svačinku, pak tvoříme, jdeme ven, na oběd, jde se spinkat, tak tím dáváme dětem pocit jistoty a s ní spojeném bezpečí. A toto platí dle mého názoru pro děti školou povinné. Pravidla nám ulehčují život a díky nim jde vše zvládnout lépe.

Rituály běžného dne

Škola i školka své brány otevírá dětem v 06:30 a zavírá v 16:00. Ráno se děti školou povinné se svými rodiči loučí přede dveřmi naší školy. Paní ředitelka by si přála, aby se ráno nekupili rodiče v šatně, která není zrovna příliš velká a hlavně chce, aby děti byly samostatné a převlékaly se samy. První měsíc je umožněno prvňáčkům vstup do školy s rodiči, což je určitě perfektní. Ale vzhledem k tomu, že děti, které navštěvují naši školu, prostředí znají, protože většina jich přechází právě z naší školky, která je ve stejné budově, tak toto pravidlo není nutné, ale u dětí a rodičů zprvu určitě vítané. V budově není zavedený zvonek, který by upozornil na začínající hodinu. Pravděpodobně pro to, že jsme v jedné budově se školkou, kterou by zvonek jistě rušil. V každé třídě si každá paní učitelka zazvoní sama zvonečkem. Výuka začíná v 08:00 a ve školce se děti také přijímají do 08:00.

Každý den, v 10 hodin, chodí školáci na „velikou“ přestávku ven, před budovu školy, která se nachází na návsi v obecním parčíku. Je to pro děti příjemné odreagování, kde si různé skupinky hrají s míčem, kreslí křídami, házejí létajícím talířem, na podzim sbírají kaštiny, v zimě bobují, nebo sáňkují z menšího svahu, nebo se prostě jen procházejí, pobíhají. Venku na děti vždycky samozřejmě dohlíží paní učitelky. Děti jsou venku zhruba 20-30 minut. Je to takové školní pravidlo, které se dětem moc líbí a mají ho rády. Školka touto dobou tráví svůj čas většinou venku na školní zahradě, venku na procházce a někdy i před budovou v parku společně se školáky. Naše děti ze ZŠ a MŠ se většinou všechny znají, alespoň od vidění a mnozí z nich jsou i sourozenci.

V celé naší škole je také nepsaným pravidlem, že se s dětmi zdravíme, když se potkáme na chodbě, v jídelně, v podstatě kdekoliv. Stejně tak dětem připomínáme, že je slušné o něco také poprosit a poděkovat. Ovšem toto je určitě na každé škole. Nicméně mi přišlo důležité to zmínit.

V době oběda chodí do školní jídelny jako první školka, a to v půl dvanácté. Školka má tři oddělení a chodí na oběd najednou. Dětem rozdávají polévky paní učitelky, pro druhé jídlo si děti chodí do fronty k okénku samy, kromě dvouletých dětí, které jsou na to ještě malé. Když si děti chtějí přidat, tak si chodí také samy (kromě nejmladších). Děti ze školky jdou po obědě odpočívat na lehátka, pokud nejdou domů po obědě, v době od 12–14 hodin. Potom, co školka z jídelny odejde, jdou na oběd většinou prvňáčci s druháky. Po obědě jdou některé děti ze školy do školní družiny, nebo na odpolední vyučování. V pondělí a ve středu mají děti v rámci školní družiny zájmové kroužky. Obecně je v jídelně volná atmosféra, děti si u oběda povídají

a sdělují si své zážitky. Do jídla nikoho nenutíme, děti si samy určují, kdy jídlo odnesou. Ovšem sledujeme po očku a víme, kdo nepatří mezi jedlíky a kdo naopak, velký jedlík je. V kuchyni vaří paní kuchařky opravdu chutná jídla. Školka chodí po odpočinku do jídelny na svačinku a pak se obvykle chodí na školní zahradu, nebo do školky. Vždycky hodně záleží na počasí. To by bylo asi vše k průběhu běžného denního režimu.

Obrázek č. 4 – budova ZŠ a MŠ, zdroj: www.zsamssloup.cz

Tradiční akce během roku

Co se týče akcí jako sportovních a kulturních, tak pravidelně pořádáme, nebo se účastníme několika krásných akcí, které stojí za to zmínit. Jako první mě tedy napadá třídní schůzka. Co je jejím obsahem, tu asi nemusím rozepisovat nějak do detailu. Většinou se jedná právě o organizační věci, co nás budou čekat v tomto školním roce apod. Další bývá turnaj malotřídních škol ve vybíjené, kde se shodou okolností naši žáci 5. třídy umístily letos jako první. V říjnu také míváme oslavu Halloweenu. To zpravidla pořádají pátáci se svou paní učitelkou pro ostatní třídy, dokonce i pro MŠ. Vymyslí a udělají různá strašidelná stanoviště od sklepa až po půdu a děti plní úkoly, mají kostýmy a všichni si to moc užívají. Na podzim se také účastní škola i školka plaveckého výcviku, zpravidla 10 lekcí. Na Mikuláše pro děti MŠ a jejich rodiče, ale také pro školáky, pořádá naše škola Mikulášskou stezku po celé vesnici, kde děti plní na různých „čertovských“ stanovištích úkoly, kde jsou žáci vyšších ročníků převlečení za čerty, andílky. Na konci této stezky čeká na děti trojice Anděl, Mikuláš a Čert s knihou „hříšníků“ (To jsou zpravidla paní učitelky, nebo pan vychovatel). Děti mají za úkol zazpívat, nebo říct básničku a dostanou tak od Anděla, či Mikuláše balíček s ovocem a dobrotami. Tato akce není u nás dlouho zavedena, letos ji budeme pořádat teprve po třetí. Ale ohlasy měla velké, a tak jsme se rozhodli, že ji vsuneme do pravidelných akcí naší školy.

Pravidelně před Vánocemi pořádáme vánoční jarmark. Před školou, na prostranství obecního parčíku jsou stánky s občerstvením, které nám pomáhají zajistit i rodiče, když například něco upečou, uvaří apod. Dále jsou tam stánky s prodejci keramiky, různých řemesel, hrají vánoční koledy, školáci zpívají a je zde opravdu předvánoční atmosféra. V tělocvičně jsou vystavené na prodej výrobky dětí, co vyráběly ve škole/ školce a také výrobky rodičů, které jsou také vždy opravdu krásné a nápadité. K Vánocům také neodmyslitelně patří vánoční koncert, kde vystupují děti ze ZŠ i MŠ. Koncert se koná vždy v kostele sv. Kateřiny Alexandrijské. Vždy máme hojnou účast rodičů, babiček a dědečků a ostatních příznivců naší školy. V březnu pořádáme tradiční Josefovskou zábavu, která je určena rodičům a koná se v místním Kulturním centru. Máme zde tombolu, kapelu samozřejmě a vždy je zábava laděna do nějakého tématu. Rodiče si zábavu vždy užijí a my, personál školy také. Koncem dubna také pořádáme oslavu pálení čarodějnic, kde s dětmi opékáme buřty a máme čarodějnický den. Jednou za rok pořádáme s dětmi ve školce „přespávačku“, která se dětem vždycky moc líbí a moc se na ni těší. Další tradiční akcí školy je Sloupský tyjáter. Jedná se o přehlídku malotřídních škol z blízkého okolí. Akce se koná v krásném lesním divadle ve Sloupu, většinou v květnu. Každá škola si připraví taneční, divadelní, nebo hudební vystoupení. Děti z MŠ v tento den také přijdou podpořit výlet do Lesního divadla své kamarády ze ZŠ.

Obrázek č. 5 – Sloupský Tyjáter, zdroj: www.zsamssloup.cz

Každý rok jezdí naše škola a předškoláci (kteří chtějí) na školu v přírodě. Každý rok jezdíme na jiné místo od pondělí do pátku. Školu v přírodě si užíváme, každý den děti mají pestrý, hravý a díky změně prostředí a intenzitou, s jakou trávíme s dětmi čas, nás to s dětmi vždy o něco víc semkne, a hlavně děti si mezi sebou upevní svá přátelství.

Ke konci školního roku pořádáme tradiční jarmark před školou, kde se vždy pasují předškoláci na školáky. Děti pasuje většinou rytíř, děti zde dostávají drobné dárečky. Zároveň

se loučíme s našimi pátáky, kteří odcházejí z naší malotřídní školy. Školka pořádá různá stanoviště s úkoly. Nakonec přijedou dobrovolní hasiči, kteří nastříkají v parku pěnu, kde se děti vyřádí a tím se jarmark zakončí a v podstatě se tak zakončí i celý školní rok společně s rodiči.

Myslím, že díky výše zmíněným rituálům a pravidlům máme ve škole hezkou atmosféru, kde se daná pravidla dětem i dospělým dodržovat a respektovat. Naše škola má řekla bych až rodinnou atmosféru, kde se i většina rodin zná a děti se mnohdy navštěvují i mimo školu.

Když jsem byla já žákyní základní školy, tak jsem byla úplně v jiném prostředí, a to ve městě, kde vládla naprosto jiná atmosféra, protože se jednalo o velikou školu, kde se nedalo hovořit o rodinném prostředí, nicméně pravidla a rituály tam byly také. Bez toho by ani nemohla tak velká škola fungovat tak, jak má. Vzpomínám si na pravidelné zvonění, na trávení velkých přestávek venku (při příznivém počasí), na šatny, které připomínaly klece, na kantýnu, která lákala na párky v rohlíku, také na školy v přírodě, akademie na konci školního roku. Asi v 6. – 7. třídě jsem jeden čas nechodila do školy ráda, protože ve škole existovala jistá partička holek z devítky, které byly zlé a otravovaly nás. Pak se to časem spravilo, ale ten pocit nebezpečí si pamatuji dodnes.

Vzpomínám si, jak jsem nastoupila do první třídy a nikoho jsem neznala. To v porovnání se sloupskou školou, kde děti plynule přecházejí se svými kamarády rovnou do první třídy je k nezaplacení. Samozřejmě někdo může brát jako nevýhodu, že děti se do šesté třídy rozutečou do jiné školy (zpravidla do jedné), avšak do různých tříd (sportovní, jazyková, klasická). Ale dle mého názoru, je pro malé děti snazší přecházet se svými kamarády, a hlavně do známého prostředí a ke známým paním učitelkám.

Do naší školy se teprve nedávno zavedlo slovní hodnocení. Znamky děti takřka nedostávají, jen výjimečně a v pololetí a na konci školního roku dostávají vysvědčení s ústním hodnocením. Všichni s tímto byli na začátku loňského roku seznámeni, ale rodiče si to asi nedokázali úplně představit. Ne všichni rodiče jsou s tímto hodnocením momentálně spokojeni, ale pro to se teď chystá anketa, kde budou mít možnost hlasovat pro, nebo proti tomuto hodnocení. Uvidíme, jak se rodiče rozhodnou. Každopádně je fajn, že se bere na vědomí názor rodičů a přistupuje se tak k tomu. Dle názoru většiny rodičů klasické známkování nevyhovuje „slabším“ žákům, kteří by dostávali i špatné známky a slovní hodnocení pro spoustu dětí znamená, že nemají motivaci k učení – řeknou si, „Stejně

nedostanu špatnou známku, proč bych se snažil?“ Možná bude změna v zavedeném hodnocení, možná ne. Každopádně to nemění nic na daných pravidlech běžného dne.

7.2 Obsahová analýza formálních dokumentů Základní a Mateřské školy Sloup v Čechách

V této části práce, je úkolem popsat dostupné dokumenty školy v oblasti výchovy ke zdraví a bezpečí, jako je Školní vzdělávací program (ZŠ a MŠ), Výroční zprávu a Školní preventivní program. Od každého z dokumentů budu popisovat jeho poslední, aktuální verzi.

7.2.1 Analýza Školního vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání „Škola hrou“ v oblasti VKZ

Školní vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (dále jen ŠVP PV), má název Škola hrou. Vychází z Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání.

Jeho cílem je: „Náš vzdělávací program je vytvořen podle RVP předškolního vzdělávání, zaměřuje se na vytváření hodnotných mezilidských vztahů.“ (ŠVP PV).

„● Vztah k rodině

- Přátelství
- Vědomí vlastní hodnoty
- Schopnosti a nadání – jejich rozvoj
- Prožívání radosti“ (ŠVP PV).

Jak je popsáno výše, v kapitole 7.1, bude se jednat o analýzu ŠVP PV v oblasti VKZ. Tato oblast se podle Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání (dále jen RVP PV) věnuje hlavně oblast Dítě a jeho tělo. Tato oblast je v ŠVP dané školy charakterizována následovně:

„Záměrem je podpora tělesného rozvoje, pohody, zdatnosti, kultury, dovedností, životních návyků a postojů.“

„Dílčí vzdělávací cíle

- Uvědomění si vlastního těla
- Rozvoj smyslů, zdatností, dovedností, návyků v oblasti jemné i hrubé motoriky

Vzdělávací nabídka

- Činnosti a hry pohybové, manipulační, zdravotně zaměřené, smyslové, psychomotorické, pracovní, sebe-obslužné, poznávací, odpočinkové, preventivní
- Pozorování sebe i druhých
- Vycházky do okolí (příroda, památky)
- Vyprávění (krajové pověsti, zkušenosti vlastní, místních obyvatel i dětí s nemocemi, s důsledky dobrých i špatných tělesných návyků)
- Hračky a jiné předměty ve škole, knížky (např. z nakladatelství Portál), obrázky, filmy, demonstrační loutky (dá se na nich ukazovat dotekem)

Očekávané výstupy – na konci předškolního období

- Správné držení těla
- Základní pohybové dovednosti, orientace, rozlišování smysly
- (Sebe)obslužné a jednoduché práce
- Znalost částí těl
- Co je důležité pro zdraví
- Co dělat v nebezpečí „(ŠVP PV).

„Vzdělávací obsah

Při jeho plnění bude dle vhodnosti využíván celoroční projekt „Zvířátka“.

- Čas podzimu – čas proměn v přírodě

září – místo, kde žijí, okolí MŠ, dopravní výchova

seznámení s celoročním projektem „Zvířátka“

říjen – barevná proměna přírody, květiny, zvířata, plody a ovoce

listopad – Sloupsko jako rekreační oblast, historie

- Bude zima, bude mráz

prosinec – čas adventu, těšíme se na Vánoce

leden–zima v přírodě, zvířata v lese, zimní radovánky,

únor – karneval, lidové tradice, Masopust

● Přišlo jaro do vsi

březen – měsíc jara, roční období, první jarní květiny, mláďata, měsíc knihy

duben – měsíc bezpečnosti, učíme se zdravému životu, Velikonoce, tradice a rodina

květen – významné dny a svátky, výlety do přírody, dopravní výchova

● Vítáme tě léto

červen – opakování vědomostí, dovedností a návyků, zakončení celoročního projektu – vyhodnocení, JARMARK zhodnocení celoroční práce

červenec, srpen – hurá prázdniny, čas dovolených, využití pobytu na školní zahradě, vycházky do okolí“

Zde bych zmínila, že ze vzdělávacího obsahu je v měsíci duben, kladen důraz na výchovu ke zdraví (měsíc bezpečnosti, učíme se zdravému životu). V květnu také (výlety do přírody, dopravní výchova). Neznamená to však, že se výchova ke zdraví neprolíná v dalších běžném denním režimu MŠ (hygiena, spánek, pitný režim, ovoce, zelenina v rámci svačinek, pravidelný pohyb, pobyt venku atd). Ráda bych ještě zmínila, že předškoláci mají možnost jezdit do plaveckého bazénu na 10 lekcí každý rok.

7.2.2 Analýza Školního vzdělávacího programu pro základní vzdělávání „Škola hrou“ v oblasti VKZ

V níže uvedené kapitole jsem vypsala ze ŠVP témata, která se týkají VKZ, protože to je téma, které je pro mou diplomovou práci specifické:

„Východiska

Objektivními faktory, které mají pozitivní vliv na kvalitu školy, jsou

1. poloha školy v parkové části středu obce
2. spolupracující pedagogický sbor zajímající se o inovace ve výchově a vzdělávání žáků. (ŠVP ZV).“

Formální vzdělávání ve ŠVP Škola hrou:

Vzdělávací oblast Člověk a jeho svět – Prvouka, Přírodověda

V předmětu Prvouka, je realizován obsah vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět v pěti tematických okruzích: Místo, kde žijeme; Lidé kolem nás; Lidé a čas; Rozmanitost přírody; Člověk a jeho zdraví. V předmětu Přírodověda je realizován obsah vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět ve 2 tematických okruzích: Rozmanitost přírody; Člověk a jeho zdraví.

„Budou umět pečovat o své zdraví, využít svůj volný čas a žít stylem, který umožní život i dalším generacím. Podmínkou úspěšného vzdělávání v této oblasti je vlastní prožitek žáků vycházející z konkrétních nebo modelových situací. Propojením této oblasti s reálným životem a s praktickou zkušeností pomáhá žákovi zvládat nové životní situace, upevňovat pracovní a režimové návyky. Dále poznávají člověka jako živou bytost, která má své biologické a fyziologické funkce a potřeby. Poznávají, jak se člověk vyvíjí a co je pro člověka vhodné či nevhodné. Získávají základní poučení o zdraví a nemocech i o bezpečném chování v různých životních situacích. Uvědomují si svoji odpovědnost za své zdraví i za zdraví jiných lidí.“

Cílové zaměření vzdělávací oblasti:

Poznávání podstaty zdraví i příčin nemocí, k upevňování preventivního chování, účelného rozhodování a jednání v různých situacích ohrožení vlastního zdraví a bezpečnosti i zdraví a bezpečnosti druhých.

Cíle v oblasti postojů: Zdraví a rodina má vysokou nenahraditelnou hodnotu.

Přírodověda + negativní vztah ke kouření, alkoholu, drogám, násilí a bezohlednosti mezi lidmi

Cíle v oblasti dovedností a schopností: umět správně pojmenovat části svého těla včetně intimních částí, provádět základní úkony osobní hygieny, pohybovat se podle pravidel pro chodce, dodržovat dopravní kázeň, připravovat se na roli cyklisty, přiložit na ránu náplast a jednoduchý obvaz, změřit si teplotu

Přírodověda + změřit teplotu těla, přivolat pomoc, přiložit obvaz, uložit raněného do stabilizované polohy, používat základní úkony první pomoci

Tematické okruhy průřezových témat zařazené do předmětu

Osobnostní a sociální výchova

Osobnostní rozvoj – Sebepoznání a sebepojetí: moje tělo, co o sobě vím a co ne, můj vztah ke mně samému, moje vztahy k druhým lidem

Sociální rozvoj – Mezilidské vztahy: chování podporující dobré vztahy, respektování, podpora, pomoc

Morální rozvoj – Hodnoty, postoje, praktická etika: vytváření povědomí o kvalitách typu odpovědnost, spolehlivost, spravedlnost, pomáhající chování

Environmentální výchova

Vztah člověka k prostředí: naše obec, náš životní styl, prostředí a zdraví

Mediální výchova

Fungování a vliv médií ve společnosti: vliv a role médií v každodenním životě“
(ŠVP ZV).

Doplňující vzdělávací obor: Etická výchova - „Vytváří celou řadu mezipředmětových vztahů, proto se na naší škole vyučuje v rámci jiných předmětů.“ (ŠVP ZV).

„Obsah doplňujícího vzdělávacího oboru tvoří následující témata:

1. Mezilidské vztahy a komunikace.
2. Důstojnost lidské osoby. Pozitivní hodnocení sebe.
3. Pozitivní hodnocení druhých.
4. Kreativita a iniciativa. Řešení problémů a úkolů. Přijetí vlastního a společného rozhodnutí.
5. Komunikace citů.
6. Interpersonální a sociální empatie.
7. Asertivita. Zvládnutí agresivity a soutěživosti. Sebeovládání. Řešení konfliktů.
8. Reálné a zobrazené vzory.
9. Prosociální chování v osobních vztazích. Pomoc, darování, dělení se, spolupráce, přátelství.
10. Prosociální chování ve veřejném životě. Solidarita a sociální problémy.

Na deset základních témat navazuje šest aplikačních témat, mezi která patří:

- Etické hodnoty
- Sexuální zdraví
- Rodinný život
- Duchovní rozměr člověka
- Ekonomické hodnoty
- Ochrana přírody a životního prostředí
- Hledání pravdy a dobra jako součást přirozenosti člověka“

Cílem je podněcovat žáky k uvážlivému a vhodnému rozhodování v zájmu podpory a ochrany zdraví a trvale udržitelného rozvoje společnosti, vést žáky, aby přistupovali k výsledkům pracovní činnosti nejen z hlediska kvality a hospodárnosti, ale i z hlediska ochrany svého zdraví i zdraví druhých, ochrany životního prostředí i ochrany kulturních a společenských hodnot. (ŠVP ZV).

<i>vnímá důležitost asertivity pro svůj život dokáže rozlišit vhodnost nabídky k aktivitě především od svých vrstevníků reaguje asertivně na nevhodné nabídky k aktivitě zvládá nabídku odmítnutí</i>	Základy asertivity Význam asertivity Rozlišování mezi nabídkami druhých Schopnost odmítnutí nabídky k podvodu, krádeži, pomlouvání Schopnost odmítnout nabídku k užívání návykových látek a sexuálnímu zneužívání Technika odmítnutí
---	---

Obrázek č. 6 -výřez z ŠVP Škola hrou – zaměření na VKZ

Neformální vzdělávání:

Pro rozvoj zájmů, dovedností a využití volného času zajišťuje škola dlouhodobě pestrou nabídku zájmových činností. V současné době škola nabízí kroužek papírového modelářství, kroužek šachu, sportovních her, florbalu, „Muziko hrátek“ a hru na ukulele. Spolupracujeme s DDM Smetanka v Novém Boru, kam občas dojíždíme na různé výukové programy, nebo sportovní olympiády. Letos poprvé naše škola bude pořádat olympiádu v anglickém jazyce pro malotřídní školy, účastníme se v soutěžích v šachu, naši žáci jsou také velmi úspěšní fotbalisté, jezdíme na akce malotřídních škol (výtvarničení, sportovní akce), jezdíme na školu v přírodě, vždy za jeden školní rok se jezdí na bruslení a plavání, kde děti mají instruktory a učí se sportovním dovednostem.

„Dalšími cíli školy jsou snahy o zlepšování partnerských vztahů mezi žáky a pedagogy a zpestření výchovně vzdělávacích aktivit podporují tradiční celoškolské akce, které jsou organizovány formou projektových dnů školy.

Individuální péče pedagogů o žáky se projevuje četností zapojení a úspěchy žáků v soutěžích, a přehlídkách v oblasti vzdělávání i zájmových činností. Do života školy integrujeme plnohodnotně žáky se specifickými vzdělávacími potřebami nebo vývojovými a zdravotními poruchami i žáky talentované a nadané.

Kvalitu vzdělávacího systému dokumentuje úspěšnost našich žáků při přijímacích zkouškách na víceleté gymnázium. Škola chápe své poslání jako službu žákům a jejich rodičům. Kvalitní komunikace s rodičovskou veřejností je jednou z priorit.

Pro zajištění kvalitního chodu školy klade vedení školy důraz na vzájemnou informovanost zaměstnanců, jejich kontrolu a na péči o ně. Vedení školy podporuje další vzdělávání pedagogů, přenášení inovací. Zajištění vzdělávacího programu podmiňuje také ekonomická situace školy. Škola je od roku 1993 právním subjektem. Zvyšuje se tak možnost nabídky vzdělávacích a mimoškolních činností pro žáky a rodiče. Prioritami je rozšiřování a zkvalitňování prostor pro vyučování a zlepšování vybavení školy výukovým zařízením a pomůckami.

Škola je komunitou, která podporuje fyzické a psychické zdraví.

Škola vytváří podmínky pro smysluplné využití volného času v zájmových aktivitách“ (ŠVP ZV).

7.2.3 Analýza Výroční zprávy za rok 2023 v oblasti VKZ

Výroční zprávu školy píše ředitelka školy Mgr. Michaela Suchardová. Za základní informace považuji napsat, že v loňském roce navštěvovalo školu 70 žáků, MŠ 60 dětí a školní družina měla vloni 30 míst. V oblasti VKZ chci zmínit, že součástí školy je veliká zahrada s ovocnými stromy, které nám plodí jablka a hrušky, které mají děti velmi rády. Na zahradě je dětské hřiště, které se snažíme budovat v přírodním stylu. Vedle školy se nachází obecní sportovní hřiště se škvárovým povrchem, které děti využívají na míčové hry.

„Škola každoročně zpracovává „Minimální preventivní program. Organizace MAJÁK zajišťuje realizaci preventivního programu pro žáky 3.-5. ročníku. Současně je této problematice věnovaná pozornost i ve školním řádu. Základem naší preventivní činnosti je zapojení žáků do mimoškolních aktivit (kroužky, školní soutěže, školní akce, kurzy apod). Drogová problematika je probírána přiměřenou formou dle věku dětí. Drobné přestupky v chování jsou řešeny okamžitě. Problémy se šikanou nejsou“ (Výroční zpráva školy za rok 2022-2023). V oblasti bezpečnosti byly napsány výsledky kontrol: „V průběhu roku byla provedena kontrola KHS bez závad, bezpečnosti dětských pomůcek a náradí, kontrola hasicích přístrojů. Jednotlivé drobné nedostatky byly odstraněny.“

„Jsme zapojeni také do projektů: „ŠKOLNÍ MLÉKO“ a „OVOCE DO ŠKOL“. (Výroční zpráva školy za rok 2022-2023).“

Zde jsou sepsány mimoškolní aktivity, které škola pořádala pro děti (podtrhla jsem ty, které jsou spojeny s VKZ)

„Mimoškolní aktivity školních dětí, často probíhají ve spojení s obecními dětmi a veřejností.

Září Přivítání nových žáků 1. třídy, pohovor s rodiči, Třídní schůzky v ZŠ a MŠ, Výlet do lesů v okolí Sloupu, lanový park na koupališti, Turnaj ve vybíjené málotřídních škol v Zahrádkách

Říjen Výlet do Děčína – Muzeum – výstava Harryho Pottera, Zahájení činnosti zájmových kroužků, Vlastík – vlastivědná soutěž ve Volfarticích, Pohádka v prostorách MŠ pro všechny děti školy, EKO hrátky pořádané ZŠ Prácheň,

- Listopad Halloween v budově školy, zahájení plaveckého kurzu, Preventivní program MAJÁK pro 3.-5. r., Vánoční fotografování
- Prosinec rozsvěcení vánočního stromu a zpívání, mikulášská stezka, pohádka v prostorách MŠ pro všechny děti školy, Vánoční koncert v místním kostele, Beseda se spisovatelkou M. Fišarovou
- Leden Ukončení plaveckého kurzu, Zahájení kurzu bruslení, třídní schůzky, rozdání pololetního vysvědčení, zimní hry na sněhu a závod na běžkách, malování do kalendáře malotřídek
- Únor Masopustní průvod obcí, výchovný koncert, ukončení kurzu bruslení
- Březen Recitační soutěž v Pysku, Josefovská zábava pro rodiče
- Duben Týden aktivní angličtiny s rodilým mluvčím, pěvecká soutěž v Doksech
- Květen TYJÁTR – představení malotřídních škol z okolí v Lesním divadle
- Červen Turnaj ve florbalu, turnaj ve fotbalu, škola v přírodě Jiřetíně pod Jedlovou, závěrečný školní jarmark, ukončení školního roku, rozdání vysvědčení“ (Výroční zpráva školy).

7.2.4 Analýza Školního preventivního programu ZŠ a MŠ Sloup v Čechách

Školní preventivní program psala metodička prevence a zároveň ředitelka školy, v rámci svého studia na metodika prevence. „Školní preventivní program vychází ze školního vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání (ŠVP PV), kde prevence je zaměřena především na vytváření zdravých životních návyků, zdravých sociálních návyků a zdraví jako nejdůležitější hodnoty. Čím je věk dítěte nižší, tím více je prevence orientována na zdraví a ze školního vzdělávacího programu pro základní vzdělávání (ŠVP ZV), ve kterém prevence prohlubuje dovednosti, jak chránit své zdraví. Tvorba a obsah Školního preventivního programu (dále jen ŠPP) je permanentní proces, ve kterém se promítají postoje dětí mateřské školy, žáků prvního stupně základní školy, ale i rodičů, pedagogů a ostatních zaměstnanců školy“ (ŠPP ZŠ a MŠ Sloup v Čechách).

Cílem preventivního programu je minimalizovat rizikové chování v dopravě, izolování jednotlivců a neplnění školních povinností. Snažíme se identifikovat problematické žáky, spolupracovat s nimi a pomáhat jim s jejich problémy. Poskytujeme žákům volnočasové aktivity prostřednictvím kroužků. Všichni zaměstnanci školy se podílejí na monitorování

nežádoucího chování, aby žáci byli vzhledem k jejich věku neustále pod dohledem. Riziková místa jsou identifikována pouze na toaletách. Pedagogové sledují situaci nejen během vyučování v učebnách, ale také během přestávek a mimo výukové aktivity. Předcházení nežádoucím situacím závisí na komunikaci mezi pedagogy a žáky, rodiči a kolegy. Běžné přestupky jsou řešeny třídními učiteli, ale při výskytu rizikového chování spolupracují s metodikem prevence a ředitelem školy. Pedagogická rada se schází jednou měsíčně, aby řešila problémy. Metodik prevence sleduje výskyt rizikového chování žáků ve škole a postupuje podle doporučených metodických pokynů Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy. Nejběžnějším řešením je pohovor s žákem, kázeňský trest nebo pohovor s rodiči. Základem prevence je efektivní komunikace. Na webových stránkách školy je k dispozici aktuální preventivní program, kontakty na pracovníky a přehled všech akcí školy a kroužků. Každý žák má svůj účet, přes který může komunikovat se zaměstnanci školy a sledovat elektronickou žákovskou knížku. V září jsou rodiče seznámeni se školním řádem, principy preventivního programu, školní metodikou a konzultačními hodinami. Můžou se také setkat s třídními učiteli čtyřikrát ročně na třídních schůzkách nebo využít konzultační hodiny jednotlivých pedagogů.

Stanovení cílů ŠPP

Naše škola si v rámci školního preventivního programu stanovila tyto cíle:

Dlouhodobé cíle

- Podporovat zdravý životní styl
- Vést žáky k zodpovědnosti za své chování
- Seznamovat žáky s rizikovým chováním a jeho následky
- Pomáhat s adaptací nových žáků
- Posilovat zdravé sebevědomí a pomáhat při zapojení do kolektivu
- Vytvářet podmínky pro pocit bezpečí a udržovat zdravé klima
- Nabídnout volnočasové aktivity a získat zájem dětí o ně
- Spolupracovat se zákonnými zástupci a zapojovat je do aktivit školy
- Podporovat pozitivní vztahy ve škole
- Spolupracovat a zapojovat se do akcí jiných odborných subjektů

- Zvyšování profesní připravenosti ŠMP a pedagogů
- Vypracovat manuály a metodické postupy pro řešení krizových situací
- Rozpoznávání rizikového chování (šikana, záškoláctví)

Krátkodobé cíle

1) Cíl: Zvýšit kompetentnost pedagogů při práci s problémovým dítětem

Ukazatel: dosažení cíle Působení na dítě z pozice učitele

Zdůvodnění cíle: Zvýšení kompetence, zkvalitnění výchovného působení, psychohygienu

Návaznost na dlouhodobé cíle: Zvyšování profesní připravenosti pedagogů

2) Cíl: Bezpečná cesta do školy

Ukazatel dosažení cíle: Pozorování, certifikát

Zdůvodnění cíle: Eliminovat nebezpečí v dopravě

Návaznost na dlouhodobé cíle: Seznamovat žáky s rizikovým chováním a jeho následky

3) Cíl: Porozumění pojmu šikana

Ukazatel dosažení cíle: pozorování

Zdůvodnění cíle: Posílit vzájemný respekt v kolektivu, rozvíjet spolupráci žáků, základní mapování vztahů

Návaznost na dlouhodobé cíle: Podporovat pozitivní vztahy ve škole, posilovat zdravé sebevědomí a pomáhat při zapojení do kolektivu

4) Cíl: Schopnost žáků nakládat se svým volným časem

Ukazatel: dosažení cíle Zvýšení zájmu o volnočasové aktivity ve škole a DDM Smetanka

Zdůvodnění cíle: Zvýšení schopnosti žáků nakládat se svým volným časem

Návaznost na dlouhodobé cíle: Nabídnout volnočasové aktivity a získat zájem dětí o ně

5) Cíl: Prevence drogových závislostí

Ukazatel dosažení cíle: Žáci mají vědomosti o škodlivosti kouření a pití alkoholu, vědomě se jim vyhýbají

Zdůvodnění cíle: Předcházení užívání návykových látek

Návaznost na dlouhodobé cíle: Seznamovat žáky s rizikovým chováním a jeho následky

6) Cíl: Prevence sexuálního zneužívání a týrání – sexuální výchova

Ukazatel dosažení cíle: Žák dokáže říci NE, lépe rozumí svým citům a tělesným změnám

Zdůvodnění cíle: Posilovat a upevňovat základní hodnoty – rodina, láska předcházet rizikům souvisejících s tělesnými a psychickými změnami – porozumění a péče o své tělo – ducha, informace o přirozených vývojových změnách

Návaznost na dlouhodobé cíle: Seznamovat žáky s rizikovým chováním a jeho následky

7) Cíl: Prevence virtuálních drog – patologického hráčství a závislosti na počítačových hrách

Ukazatel dosažení cíle: Žák zná základní pojmy, pozitiva a negativa virtuálních drog, je si vědom pravidel pro užívání virtuálních drog a zná následky jejich porušování

Zdůvodnění cíle: Předcházet zdravotním, sociálním a psychickým poškozením v důsledku přílišného užívání virtuálních drog – znečitlivění, ztráta reality, snížení sebekontroly, násilí, závislost

Návaznost na dlouhodobé cíle: Seznamovat žáky s rizikovým chováním a jeho následky

Mezi specifickou primární prevencí jsou zařazeny témata ve vzdělávacích oblastech Člověk a zdraví Člověk a jeho svět Člověk a svět práce. Mezi nesespecifické jsou řazeny veškeré společné akce ZŠ a MŠ, které vedou děti ke zdravému životnímu stylu, efektivnímu trávení volného času, vytváření pozitivních vztahů. Spolupracujeme s ostatními malotřídkami Českolipska, kde se děti vzájemně poznávají, soutěží mezi sebou, vytvářejí přátelské vazby (ŠPP).

II. VÝZKUMNÁ ČÁST

8 CHARAKTERISTIKA A POPIS ŠETŘENÍ

8.1 Cíle šetření

Cílem této práce bylo zanalyzovat kurikulum dané školy v oblasti předmětu Výchovy ke zdraví. Popsala jsem Školní vzdělávací program pro předškolní vzdělávání „Škola hrou“, Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání „Škola hrou“, Školní výroční zprávu za uplynulý rok a také Školní preventivní program. Ve výzkumné části bylo mým cílem zjistit, jestli se žáci cítí ve škole bezpečně, a to jak po fyzické stránce, po psychické a sociální. Dále bylo cílem zjistit, jestli se zaměstnanci cítí bezpečně a jestli považují školu za bezpečné místo.

V mezinárodním šetření PISA se ukázalo, že čeští žáci vnímají velmi malou podporu od svých učitelů. Na tomto poli se Česko umístilo na úplně posledním místě, co se týče vnímaného vztahu mezi učiteli a žáky. To je značně znepokojující a naznačuje, že je třeba zlepšit komunikaci a podporu mezi učiteli a studenty (PISA).

8.2 Stanovení hypotéz

Ve svém výzkumném šetření jsem vycházela z teorie Mayera a Jimersona (Mayer, Jimerson 2018), kteří ve své knize School Safety and Violence prevention předkládají teorii subjektivní a objektivní bezpečnosti školy. Vztah mezi subjektivním vnímáním bezpečí každého žáka a tím, jak bezpečná je škola jako instituce, vyžadují koncepční zkoumání. Pro potřeby své práce vycházím z modelu čtyř základních možností vztahů mezi subjektivním pocitem bezpečí a hodnocením bezpečnosti školy.

1. Žák se cítí ve škole bezpečně a školu hodnotí jako bezpečnou.
2. Žák se cítí ve škole bezpečně, ale školu nehodnotí jako bezpečnou.
3. Žák se necítí ve škole bezpečně, ale školu hodnotí jako bezpečnou.
4. Žák se necítí ve škole bezpečně a školu nehodnotí jako bezpečnou.

Pro stanovení hypotéz jsem si zvolila předpoklad, že pro pocit bezpečí ve školním prostředí je pro žáka důležité mít ve škole dobré sociální vazby (přátelské vztahy se spolužáky a s učiteli)

a jasně stanovená pravidla školy, která se dodržují. Uvedený předpoklad jsme rozpracovala do dílčích hypotéz pro žáky i pro učitele.

1. hypotéza

Žáci, kteří ve škole mají kamarády, se cítí bezpečněji.

Hypotézu ověřuje 1., 2., 3., 4., 5. a 6. otázka v dotazníku pro žáky.

2. hypotéza

Děti se ve škole cítí bezpečněji, pokud mají dobrý vztah se svými učitelkami.

Hypotézu ověřuje otázka č. 7., 8., 9. a 10. v dotazníku pro žáky.

3. hypotéza

Děti se ve škole cítí bezpečněji, pokud mají jasně stanovená pravidla a jsou respektována.

Hypotézu ověřuje otázka č. 11., 12. a 13. v dotazníku pro žáky.

4. hypotéza

Více jak 70 % zaměstnanců se ve škole cítí bezpečně a považuje naši školu jako školu bezpečnou.

Hypotézu ověřuje otázka č. 1 a 2 v dotazníku pro zaměstnance.

8.3 Výzkumná metoda – dotazníkové šetření

Etapy výzkumu

1. přípravná fáze – analýza problémů, stanovení úkolů, výběr zkoumaného vzorku
2. terénní sběr dat – praktický výzkum, rozdání dotazníků žákům domů
3. vyhodnocení získaných výsledků – grafy, popisky grafů

Jako metodu svého výzkumu jsem zvolila dotazník pro žáky a zaměstnance. Dotazník byl vytvořen tak, aby mu rozuměly i nejmladší žáci. Byl rozdán ve všech ročnících a to v 1. – 5. ročníku. Dotazník byl tvořený 13 otázkami uzavřenými, kde se ale žáci u otázek č. 3, 4, 5, 8, 9 mohli dobrovolně konkrétněji rozepsat. Záměrně jsem rozdala žákům dotazníky domů, aby se ve třídě při vyplňování nemohli ovlivňovat v odpovědích. Někdo by například řekl jméno na otázku č. 5 („Je ve škole žák, se kterým se necítíš bezpečně?“) a u mladších žáků bych se bála

řetězové reakce. Dotazníky jsem zadala za domácí úkol s průvodním mailem pro rodiče, aby o tom věděli a zároveň jsem měla souhlas s jejich vyplněním. Dotazníky si žáci neměli podepisovat, aby se zachovala jejich anonymita a aby se žáci i více otevřeli a nebáli se odpovědět upřímně. Dotazník je přiložen jako příloha v této diplomové práci.

Dotazník pro zaměstnance byl tvořen dvěma uzavřenými otázkami a byl vytvořen on-line. Je také součástí přílohy této diplomové práce.

Postup výzkumu:

1. Stanovení tématu výzkumu
2. Výběr výzkumných metod a vzorků
3. Provedení samotného výzkumu
4. Analýza výsledků výzkumu
5. Přepis výsledků výzkumu do diplomové práce

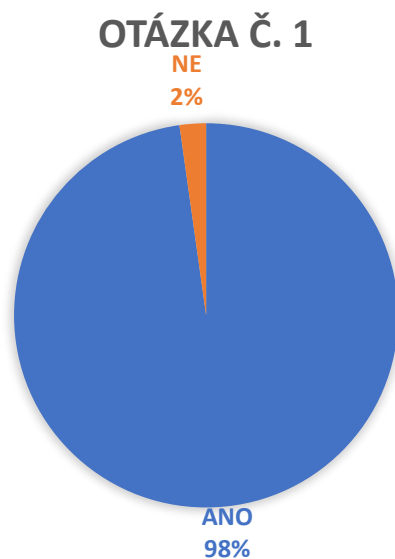
Výzkum probíhal na přelomu března a dubna 2024. Dotazník žáci vyplňovali doma během velikonočního volna. Dotazníky žáci přinesli po velikonočních prázdninách do školy zpět vyplněné. Zaměstnanci vyplňovali dotazník on-line.

8.4 Charakteristika výzkumného vzorku

Dotazník vyplnilo celkem 45 žáků ze Základní a Mateřské školy Sloup v Čechách, z celkového počtu 49 žáků. V prvním ročníku dotazník vyplnilo 13 žáků, ve druhém ročníku 6 žáků, ve třetím ročníku 13 žáků, ve čtvrtém ročníku 6 žáků a v pátém ročníku vyplnilo dotazník 7 žáků. Dotazník pro zaměstnance vyplnilo celkem 15 zaměstnanců, z toho 5 nepedagogických.

8.5 Vyhodnocení dotazníku pro žáky

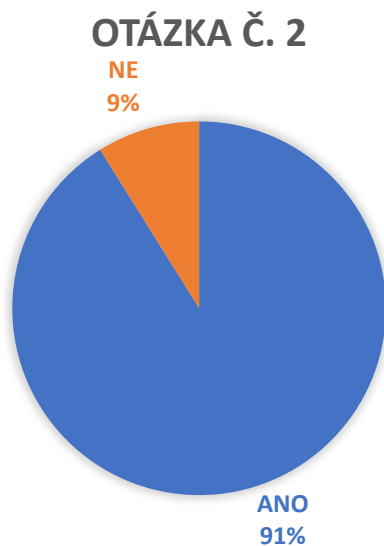
1) Cítíš se ve škole bezpečně?

Graf č. 1 – Otázka č. 1

V první otázce, jestli se cítí žáci ve škole bezpečně odpovědělo 44 žáků „ANO“ a jen 1 žák odpověděl „NE“. Tzn, všichni dotazovaní žáci se cítí ve škole bezpečně, kromě jednoho.

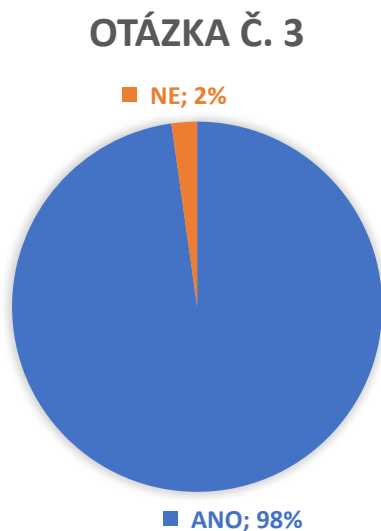
2) Myslíš si, že je naše škola bezpečným místem?

Graf č. 2 – Otázka č. 2

Zda žáci považují naši školu za bezpečné místo, dopadlo tak, že 42 žáků považuje naši školu za bezpečné místo a 4 žáci naši školu nepovažují za bezpečné místo.

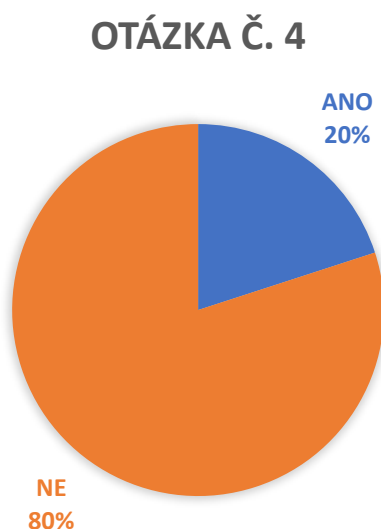
3) Máš ve škole kamaráda, nebo kamarádku, na kterého/kterou se můžeš spolehnout?

Graf č. 3 – Otázka č. 3

44 žáků má ve škole kamaráda, nebo kamarádku, na kterého/kterou se můžou spolehnout a 1 uvedl, že ne. Pokud někdo odpověděl, že ano, tak mohl, pokud chtěl, uvést jméno. To sloužilo jako interní informace pro nás, jako pedagogy, koho žáci vnímají pozitivně mezi sebou. I když to pomocí pozorování tušíme.

4) Víš o někom, kdo kamaráda, nebo kamarádku nemá?

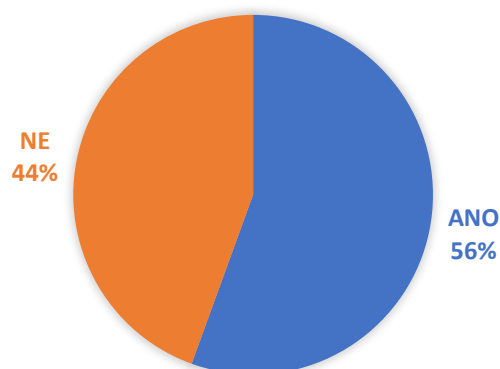

Graf č. 4 – Otázka č. 4

36 žáků neví o nikom, kdo by kamaráda, nebo kamarádku neměl a 9 žáků ví o někom, kdo kamaráda, nebo kamarádku nemá.

5) Je ve škole nějaký žák, se kterým se necítíš bezpečně?

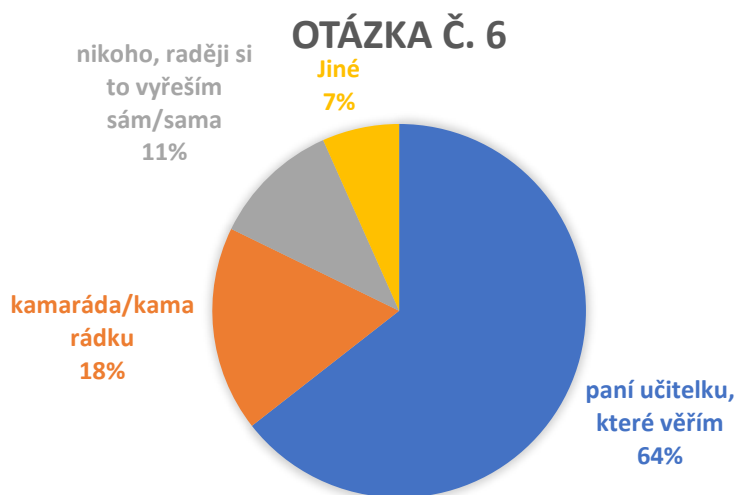
OTÁZKA Č. 5

Graf č. 5 – Otázka č. 5

Na otázku, zda je ve škole nějaký žák, se kterým se necítíš bezpečně, tak 25 žáků odpovědělo, že ANO a mohli, pokud chtěli, napsat i jméno – opět pro naše interní zjištění. Podle 20 žáků ve škole takový žádný žák není, se kterým by se cítili v nebezpečí.

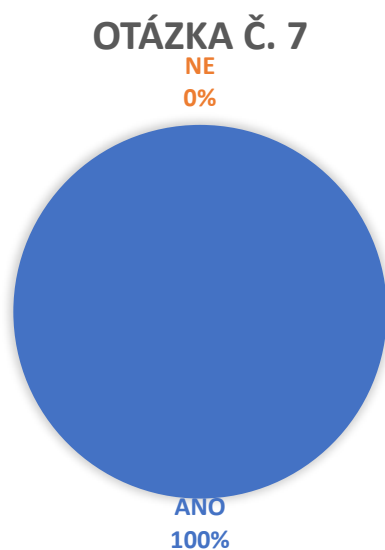
6) Když jsi smutný (á), nebo ti není dobře, koho poprosíš o pomoc?

Graf č. 6 – Otázka č. 6

V otázce č. 6 se žáci měli rozhodnout, koho poprosí o pomoc, když jsou smutní, nebo jim není dobře. Většina z nich osloví paní učitelku, které věří a to 29 žáků. Osm žáků by poprosilo svého kamaráda a 5 z nich uvedlo, že by neřekli nikomu a 3 z nich uvedli jiný příklad.

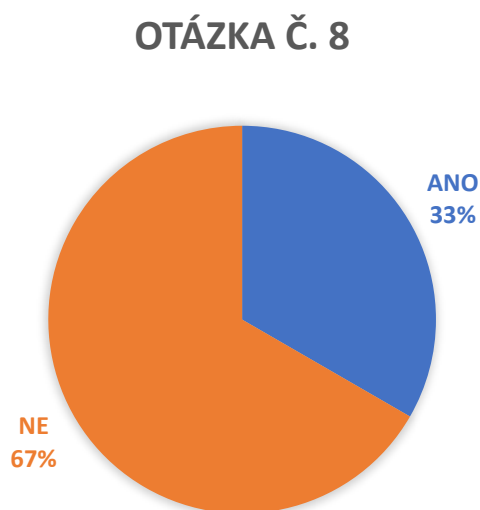
7) Víš o tom, že můžeš říct paní učitelce, když ti někdo ubližuje?

Graf č. 7 – Otázka č. 7

U otázky č. 7, 100 % žáků odpovědělo, že ví, že mohou paní učitelce říct, když jim někdo ubližuje.

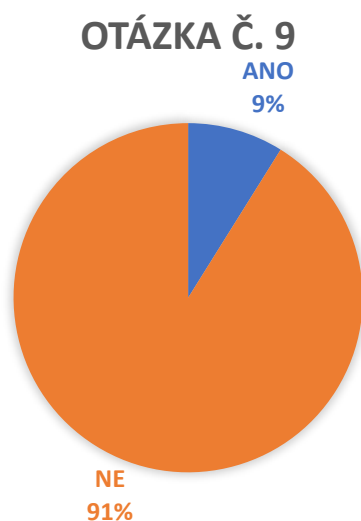
8) Je ve škole učitelka (nebo asistentka, vychovatelka), kterou nemáš rád/ráda?

Graf č. 8 – Otázka č. 8

Ve škole odpovědělo 15 žáků, že nemají někoho z pedagogů rádi. Žáci mohli dobrovolně napsat i jméno pedagoga, kterého nemají rádi. 8 žáků, kteří odpověděli, že nějakého pedagoga nemají rádi, napsali konkrétní jméno. Třicet žáků má rádo všechny paní učitelky.

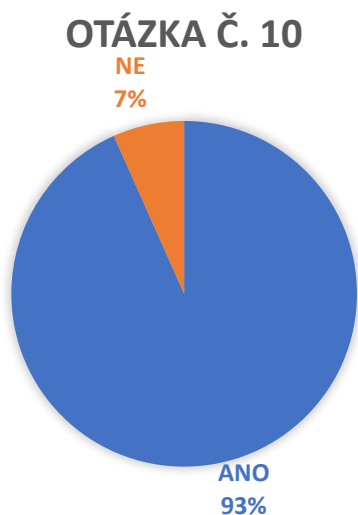
9) Je ve škole jiná dospělá osoba, kterou nemáš rád/a?

Graf č. 9 – Otázka č. 9

V otázce č. 9 žáci měli odpovědět, jestli je ve škole nějaká jiná dospělá osoba, kterou nemají rádi. 4 žáci odpověděli že ano, zbytek (41), že ne. Žáci, kteří odpověděli že ano, měli možnost napsat, proč tuto osobu rádi nemají, ale nikdo nenapsal odpověď na tuto konkrétní otázku.

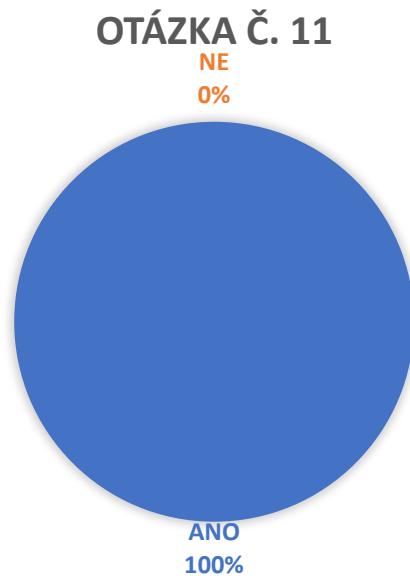
10) Myslíš si, že paní učitelky mají mezi sebou přátelský vztah?

Graf č. 10 – Otázka č. 10

V otázce č. 10 se žáci měli rozhodnout, jestli mají mezi sebou paní učitelky přátelský vztah. 3 žáci si myslí, že nemají a 42 žáků odpovědělo, že paní učitelky mají mezi sebou přátelský vztah mají.

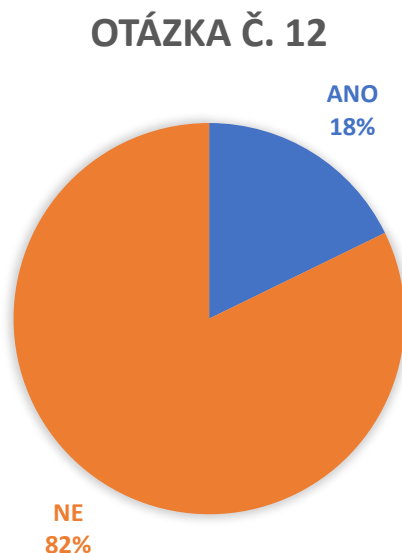
11) Myslíš si, že je důležité ve škole dodržovat pravidla chování?

Graf č. 11 – Otázka č. 11

U otázky č. 11 všichni žáci odpověděli, že si myslí, že je ve škole důležité dodržovat pravidla chování.

12) Máš pocit, že se všichni ve třídě drží stejných pravidel?

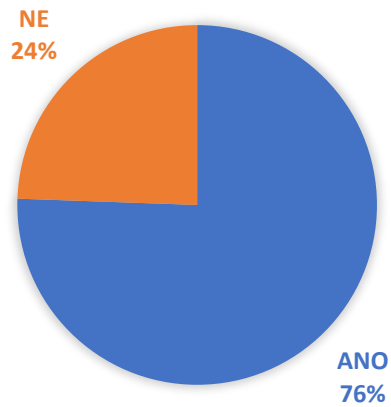

Graf č. 12 – Otázka č. 12

V otázce č. 12 žáci odpovídali, jestli si myslí, že se všichni ve třídě drží stejných pravidel. 37 žáků odpovědělo, že ne. 8 žáků si myslí, že ne všichni se drží stejných pravidel.

13) Dodržíš daná pravidla o bezpečném chování? (chování ke druhým, chůze po schodech apod.)

OTÁZKA Č. 13

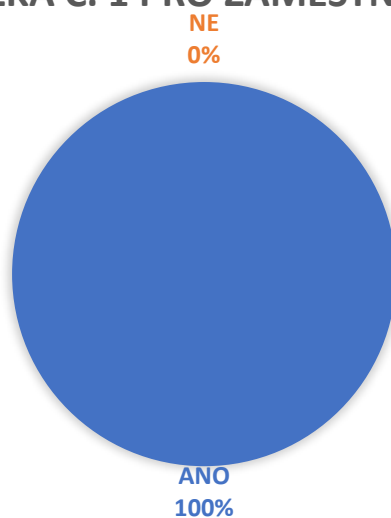
Graf č. 13 – Otázka č. 13

V poslední otázce se žáci měli přiznat k tomu, zda dodržují daná pravidla chování. 34 žáků odpovědělo, že daná pravidla dodržují a 11 žáků se přiznalo, že je nedodržují.

8.6 Vyhodnocení dotazníku pro zaměstnance

1) Cítíte se ve škole bezpečně?

OTÁZKA Č. 1 PRO ZAMĚSTNANCE

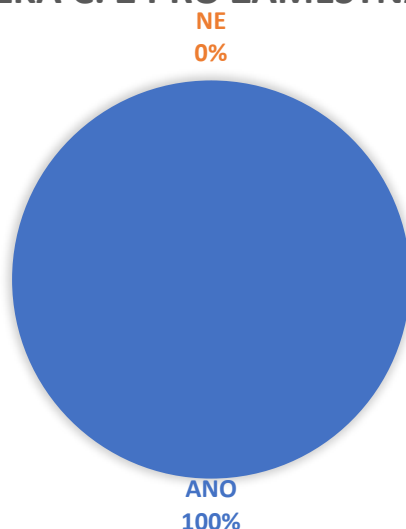

Graf č. 14 – otázka č. 1 – Dotazník pro zaměstnance

V dotazníku pro zaměstnance jsem zvolila dvě jednoduché otázky. Na první z nich – jestli se ve škole cítí bezpečně, všichni odpověděli, že ano, cítí.

2) Domníváte se, že naše škola je školou bezpečnou?

OTÁZKA Č. 2 PRO ZAMĚSTNANCE

Graf č. 15 – otázka č. 2 – Dotazník pro zaměstnance

Ve druhé otázce měli zaměstnanci rozhodnout, zda si myslí, že je naše škola školou bezpečnou a všichni odpověděli taktéž, že ano.

8.7 Shrnutí a vyhodnocení daných hypotéz

Na základě vyhodnocení dotazníkových otázek v kapitolách 8.5 a 8.6, je potřeba posoudit, zda se stanovené hypotézy z kapitoly 8.2 potvrdily, nebo ne.

1. hypotéza:

Žáci, kteří ve škole mají kamarády, se cítí bezpečněji.

Vzhledem k tomu, že drtivá většina žáků, kteří mají ve škole kamaráda, se cítí ve škole bezpečně, tak se hypotéza potvrdila. Jen jeden žák odpověděl, že se ve škole necítí bezpečně a zároveň, že nemá ve škole kamaráda, na kterého se může spolehnout.

2. hypotéza:

Děti se ve škole cítí bezpečněji, pokud mají dobrý vztah se svými učitelkami.

Tuto hypotézu potvrzuje skutečnost, že 64 % žáků by šla s problémem za paní učitelkou, které věří a zároveň odpověděli, že se ve škole cítí bezpečně. Další skutečnost, že 67 % žáků

uvedlo, že má rádo všechny paní učitelky, tzn., že s nimi nemají špatný vztah a zároveň odpověděli, že se ve škole cítí bezpečně. Protože vím, jaké vztahy mají děti s námi učitelkami, předpokládala jsem, že tato hypotéza se naplní.

3. hypotéza:

Děti se ve škole cítí bezpečněji, pokud mají jasně stanovená pravidla a jsou respektována.

Všichni žáci, kteří odpověděli, že je důležité dodržovat pravidla, se cítí ve škole bezpečně, zároveň všichni žáci, kteří daná pravidla dodržují, se cítí bezpečně. Tuto hypotézu můžeme také potvrdit.

4. hypotéza:

Více jak 70 % zaměstnanců se ve škole cítí bezpečně a považuje naši školu jako školu bezpečnou.

V dotazníku pro zaměstnance vyšlo najevo, že 100 % zaměstnanců se cítí ve škole bezpečně a domnívají se, že je naše škola školou bezpečnou.

8.8 Diskuse

Všechny 4 hypotézy se potvrdily. Jak jsem předpokládala, tak žáci, kteří mají ve škole kamaráda, na kterého se mohou spolehnout, se cítí ve škole bezpečně – oproti těm, kteří ho nemají. Je to dáno tím, že mají v kamarádovi oporu, určitou jistotu a pocit, že se mají na koho spolehnout, a to vše dohromady navozuje pocit jistoty a bezpečí.

Tvrzení, že pokud mají děti ve škole dobrý vztah se svými učitelkami, tak se cítí bezpečně, se také potvrdilo. Myslím si, že přívětivé prostředí u dětí vyvolává pocit bezpečí jak psychického, fyzického a sociálního.

Hypotéza, která tvrdí, že děti se ve škole cítí bezpečněji, pokud mají jasně stanovená pravidla a ta jsou respektována, se nám také potvrdila. Myslím, že je to tím, že děti mají a potřebují od malička pravidla a řád, aby dosáhly bezpečí ve všech směrech. Děti jsou již od útlého věku (např. v MŠ) zvyklé na pravidla, která se musí dodržovat. To jim dává pocit bezpečí a jistoty ve všech ohledech.

Hypotézy z dotazníku pro zaměstnance se také potvrdily, je to zřejmě dáno tím, že se u nás na škole nikdy neřešil nějaký zásadní problém, co se týče bezpečnosti, nikdy zřejmě nikdo neměl důvod se fyzicky cítit v nebezpečí.

9 VÝSTUP PRO PRAXI: Návrh třídnických hodin na téma bezpečnost a vztahy ve škole

Na základě výzkumného šetření bych ráda navrhla pravidelně jednu třídnickou hodinu znalosti bezpečnost pravidel a druhou na rozvíjení pozitivních vztahů mezi žáky.

9.1 Příprava na třídnickou hodinu – Pravidla bezpečného chování

Příprava na třídnickou hodinu pro 1. stupeň ZŠ na téma "Pravidla bezpečného chování ve škole"
<u>Název hodiny:</u> Pravidla bezpečného chování ve škole
<u>Cílová skupina:</u> 2. a 5. ročník ZŠ
<u>Časová dotace:</u> 45minut
<u>Pomůcky:</u> křídly, nebo tužky, papíry, pastelky, čtvrtky
<u>Kognitivní cíle</u> Žák popíše alespoň 5 pravidel bezpečného a nebezpečného chování ve škole. Žák diskutuje se svými spolužáky o možných nebezpečích, když se pravidla nedodrží.
<u>Afektivní cíle</u> Žák si uvědomuje a oceňuje dokáže svoje silné stránky Žák dokáže uvést své slabiny v oblasti bezpečného chování a diskutuje se svými spolužáky o možnostech, jak je zlepšit.
<u>Psychomotorické cíle</u> Žák na základě sebereflexe dokáže v modelové situaci pracovat na svých špatných návycích v bezpečnosti (běhání po schodech apod).
Úvodní část (3 minuty) Privítání žáků, přemístění se na koberec do kruhu a základní uvedení tématu hodiny.
Motivační fáze (10 minut) Žáci napíší na tabuli nebo papír pravidla bezpečného chování ve škole, která znají. Společně projdeme, co žáci napsali, a doplníme o další, nová pravidla.

Expoziční a fixační fáze (25 minut)

Metoda vysvětlování:

Učitel představí nová pravidla bezpečného chování ve škole.

Metoda dialogu:

Učitel vede diskusi o důležitosti dodržování pravidel a jejich významu pro bezpečí všech.

Příklady:

Učitel může položit otázky jako: "Proč je důležité, aby každý dodržoval pravidla ve škole?" nebo "Jaká jsou rizika, když se pravidla nedodržují?"

Učitel může povzbuzovat žáky, aby sdíleli své vlastní zkušenosti nebo názory na dodržování pravidel.

Metoda hraní rolí:

Žáci budou hrát scénky ve skupinkách nebo ve dvojicích, ve kterých demonstrují správné a nesprávné chování ve škole.

Po scénkách se s žáky diskutuje o tom, co bylo správně a co bylo špatně, a proč.

Příklady:

Žáci mohou připravit krátké dramatizace situací, jako je chování ve třídě, na chodbě nebo ve školní jídelně.

Po představení mohou ostatní žáci diskutovat o tom, jaké byly důsledky správného a nesprávného chování.

Metoda skupinové práce:

Žáci mají za úkol ve skupině nakreslit na čtvrtku a popsat jednu místnost, do které zakreslí, jak se správně v dané místnosti chovat a jak ne.

Při tom žákům řekneme, aby nepoužívali slova s předponou „NE“ (neběháme), ale aby použili např. chodíme pomalu.

Hodnotící fáze (7 minut)

Prezentace jednotlivých obrázků, reflexe a sebereflexe žáků na téma, jak dodržují pravidla ve škole.

Závěrečné shrnutí úspěšnosti v dosažení vzdělávacích cílů a zpětná vazba k dalšímu zlepšení.

Závěr: Ujistění žáků, že dodržování pravidel ve škole je důležité pro jejich vlastní bezpečí a bezpečí ostatních.

Poděkování za aktivní účast a připomenutí, že pravidla jsou tu proto, aby nám pomáhala a chránila.

9.2 Příprava na třídnickou hodinu – Vztahy ve škole

<p><u>Cílová skupina:</u> žáci 5. třídy</p> <p><u>Cíl:</u> Motivovat pozitivní vnímání spolužáků a prohloubit porozumění jejich potřebám a přáním, poskytnout prostor pro reflexi vzájemného vztahu.</p> <p><u>Časová dotace:</u> 30 minut</p> <p><u>Pomůcky:</u> Papíry, tužky, krabička nebo klobouk</p>
<p>Úvodní část:</p> <p>Privítání žáků a krátké seznámení s tématem aktivity.</p> <p>Vysvětlení cíle aktivity a jejího významu pro rozvoj empatie a kreativity.</p>
<p>Motivační fáze:</p> <p>Diskuze o důležitosti porozumění potřebám ostatních a projevování solidarity ve třídě.</p> <p>Inspirativní příklady dárcovství a sdílení z vlastní zkušenosti.</p>
<p>Expoziční fáze:</p> <p>Každý žák napíše své jméno na kousek papíru.</p> <p>V případě více žáků se stejným jménem, dohodněte se na způsobu odlišení (např. přidáním iniciál).</p> <p>Všechny papíry se složí a vloží do připravené krabičky.</p> <p>Krabičkou se zatřese, aby se papíry promíchaly.</p> <p>Každý žák pak postupně vylosuje jeden papír.</p> <p>Pokud si někdo vylosuje vlastní jméno, vrací papír zpět do krabičky a losuje znovu.</p>
<p>Fixační fáze:</p> <p>Nechte žáky chvíli přemýšlet o tom, jaký dárek by pro vylosovaného žáka vybrali.</p> <p>Každý postupně představí jméno spolužáka a imaginární dárek, který by mu dal.</p> <p>Dárky musí splňovat přání obdarovaného a nesmí nikoho urážet nebo ponižovat.</p> <p>Obdarovaný žák potvrdí, zda by byl s dárkem spokojen, a poděkuje.</p>

Hodnotící fáze:

Každý žák takto postupně obdrží dárek.

Po skončení diskuse reflektujte techniku a zkušenost žáků.

Položte otázky k diskusi:

Který dárek se podařil někomu skvěle? A naopak, který se nepovedl?

Kdo měl potíže s vymyšlením dárku pro spolužáka? Proč to bylo obtížné?

Kdo měl nápady na dárky i pro další spolužáky? Můžete uvést příklad.

Závěr:

Zhodnoťte úspěchy aktivity a zdůrazněte pozitivní aspekty dárcovství a sdílení ve třídě.

Poděkovat žákům za jejich účast a zapojení.

Závěr

Diplomová práce se zabývá implementací výchovy ke zdraví a bezpečí na malotřídní škole. Cílem diplomové práce bylo posoudit stav implementace výchovy ke zdraví a bezpečí ve školní praxi vybrané malotřídní školy. V teoretické části byly popsány základní pojmy, kapitoly Začlenění VKZ v MŠ, Začlenění VKZ na 1. stupni ZŠ, Malotřídní školy, Bezpečnost, Transformace školního kurikula do vzdělávací reality, Charakteristika vybrané malotřídní školy se zaměřením na implementaci VKZ, byly zmapovány školní dokumenty, jako Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání, Školní vzdělávací program pro předškolní vzdělávání a Školní preventivní program. Ve školních dokumentech byly analyzovány oblasti zaměřené na Výchovu ke zdraví a bezpečí.

Ve výzkumné části byly naplněny cíle v oblasti dotazníkového šetření mezi žáky a zaměstnanci. Byly ověřeny stanovené hypotézy. Odpovědi z dotazníků byly zároveň přínosem pro pedagogický sbor, aby měl představu, jaké klima a vztahy jsou mezi žáky samotnými a mezi učitelkami, zaměstnanci školy a žáky.

Výstupem je doporučení pro praxi, a to zavést třídnické hodiny pravidelně do výuky, jako prevenci ke zlepšení a udržování/zlepšení vztahů mezi žáky a udržování/zlepšení vztahů žáků a učitelek/ostatních zaměstnanců.

Seznam použitých informačních zdrojů

- BÁRTÍK, Pavel. Primární prevence rizikového chování ve školství: [monografie. Vyd. 1. Editor Michal Miovský. Praha: Sdružení SCAN, c2010, 253 s. ISBN 978-80-87258-47-7.
- BOUDOVÁ, Jaroslava, Linda FRÖHLICHOVÁ, Marcela KRUNCLOVÁ, Dana MARTINKOVÁ, Marie NEJEDLÁ, Marcela PAVLÍKOVÁ, Jitka SLANÁ REISSMANNOVÁ a Anna SLÁDKOVÁ. Program Škola podporující zdraví. Praha: Klinika adiktologie 1. lékařské fakulty Univerzity Karlovy v Praze a Všeobecná fakultní nemocnice v Praze v NLN s.r.o., Nakladatelství Lidové noviny, 2015. ISBN 978-80-7422-406-5.
- BRTNOVÁ-ČEPIČKOVÁ, I.; KUBÁTOVÁ, D. (Eds.). Kapitoly z předškolní pedagogiky III. Ústí nad Labem: UJEP, 2007. ISBN: 978-80-7044-941-7.
- ČELEDOVÁ, Libuše, ČEVELA, Rostislav. Výchova ke zdraví – Vybrané kapitoly. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-3213-8
- EICHLER, J. Mezinárodní bezpečnost na počátku 21. století. Praha: Ministerstvo obrany ČR – AVIS, 2006, 303 s. ISBN 80-7278-32-2.
- HENDRICH, J. Úvod do obecné pedagogiky, Praha: nákladem Profesorského nakladatelství a knihkupectví v Praze, společnosti s.r.o., 1946. 3. vyd. (ISBN neuvedeno)
- HORÁK, J., KOLÁŘ, Z. Obecná pedagogika, Ústí nad Labem: UJEP, 2004. 1. vyd. ISBN 80-7044-572-6
- ILLKOVÁ, O. Spotřební koš a zdravé potraviny. Informatorium 3–8, 2007, roč. 14, č. 4, s. 16–17. ISSN 1210-7506.
- KLOUB, Josef. Bezpečnost práce v regionálním školství: včetně dotazů a odpovědí. Vyd. 1. Praha: ASPI, 2005, 112 s. Bezpečnost a hygiena práce. ISBN 80-7357-065-3.
- KOLLÁRIKOVÁ, Zuzana a Branislav PUPALA, ed. Předškolní a primární pedagogika. Praha: Portál (vydavatelství), 2001. ISBN 80-7178-585-7.
- KOŤÁTKOVÁ, S. Aspekty školního klimatu a prezentace MŠ. Informatorium 3–8, 2004, roč. 11, č. 6, s. 8–9. ISSN 1210-7506.
- KOVAŘÍKOVÁ, Miroslava a Eva MARÁDOVÁ. Didaktika výchovy ke zdraví a bezpečí: V kontextu kurikulární reformy a učitelského vzdělávání. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2020. ISBN 978-80-7603-142-5.

- KREJČÍ, V. Obecné základy pedagogiky, Ostrava: PdF, 2001. ISBN 80-7042-041-3
- KUČERA, M. Děti potřebují pohyb. Informatorium 3–8, 1999, roč. 6, č. 3., s. 8–9. ISSN 1270-7506.
- MACHOVÁ, Jitka a Dagmar KUBÁTOVÁ. Výchova ke zdraví. Praha: Grada, 2009. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-2715-8.
- MARÁDOVÁ, Eva. Vybrané kapitoly z didaktiky výchovy ke zdraví. V Praze: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2014. ISBN 978-80-7290-662-8.
- Mayer, M. J., & Jimerson, S. R. (2019). School Safety and Violence prevention (1st ed.). American Psychological Association.
- MUŽÍKOVÁ, L. Východiska k implementaci výchovy ke zdraví do školních vzdělávacích programů pro základní vzdělávání: disertační práce. Brno: Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta, 2008.
- PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. Pedagogický slovník, Praha: Portál, 1998. 2. vyd. ISBN 80-7178-579-2
- PRŮCHA, Jan Alternativní školy a inovace ve vzdělávání. Praha: Portál, 2001. ISBN 80–7178 584-9.
- PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. Pedagogický slovník. Vyd. 6. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-647-6.
- PRŮCHA, Jan. Alternativní školy a inovace ve vzdělávání. Praha: Portál (vydavatelství), 2001. ISBN 80–7178-584-9.
- ROMANĚNKO, Jan. Bezpečnost a ochrana zdraví při práci ve školské praxi. 1. vyd. Karviná: Paris, 2006, 316 s. ISBN 8090381707.
- SCHMIDOVÁ, Kateřina a Radka ŠMEJKALOVÁ. Třída v pohodě: aneb aktivity pro podporu dobrých vztahů mezi žáky. SCIO, 2012.
- SVOBODOVÁ, J., ŠMAHELOVÁ, B. Kapitoly z obecné pedagogiky, Brno: MSD, 2007. ISBN 978-80-86633-81-7
- SYSLOVÁ, V. Dodržujeme zásady pohybu dětí? Informatorium 3–8, 2006, roč. 13, č. 3, s. 15. ISSN 1270-7506.

TRNKOVÁ, K., KNOTOVÁ, D., CHALOUPKOVÁ, L. Málotřídni školy v České republice. Brno: Paido 2010. 197 s. ISBN 978-807-3152-048

TRNKOVÁ, Kateřina, Dana KNOTOVÁ a Lucie CHALOUPKOVÁ. Málotřídni školy v České republice. Brno: Paido, 2010. ISBN 978-80-7315-204-8.

TRNKOVÁ, Kateřina; CHALOUPKOVÁ, Lucie; KNOTOVÁ, Dana, 2009: Pedagogičtí pracovníci na málotřídniých školách-izolovaní a nekvalifikovaní? Studia paedagogica roč. 14, č. 2.

VALACHOVÁ, P. Málotřídni školy – minulost a současnost. Učitel'ské noviny, 2005, roč. 108, č. 10, s. 16-17. ISSN 0139-5718.

VALACHOVÁ, Pavla. Problematika malotřídniých škol. Olomouc: Votobia, 2001

VALENTA, Jiří. Školské zákony a prováděcí předpisy s komentářem 2015/2016. 6. aktualizované vydání. Olomouc: Anag, 2015. ISBN 978-80-7263-974-8.

ZEMAN, Petr. Česká bezpečnostní terminologie: výklad základních pojmů. 1. vyd. Brno: Ústav strategických studií Vojenské akademie v Brně, 2002, 186 s. ISBN 80–210-3037-2.

Internetové zdroje

<https://www.msmt.cz/vzdelavani/predskolni-vzdelavani/opatreni-ministra-zmena-rvppv-2021>

<https://www.msmt.cz/file/60352/>

www.zsamssloup.cz

<https://www.msmt.cz/>

<https://www.eduin.cz/clanky/v-cesku-ubyva-malotridnich-skol-i-deti-v-nich-stat-by-mel-ric-t-jak-vidi-optimalizaci-skolske-soustavy/>

<https://www.csicr.cz/cz/Dokumenty/Publikace-a-ostatni-vystupy/Narodni-zprava-PISA-2022>

Seznam grafů

Graf č. 1 - Otázka č. 1

Graf č. 2 - Otázka č. 2

Graf č. 3 - Otázka č. 3

Graf č. 4 - Otázka č. 4

Graf č. 5 - Otázka č. 5

Graf č. 6 - Otázka č. 6

Graf č. 7 - Otázka č. 7

Graf č. 8 - Otázka č. 8

Graf č. 9 - Otázka č. 9

Graf č. 10 - Otázka č. 10

Graf č. 11 - Otázka č. 11

Graf č. 12 - Otázka č. 12

Graf č. 13 - Otázka č. 13

Graf č. 14 - otázka č. 1 - Dotazník pro zaměstnance

Graf č. 15 - otázka č. 2 - Dotazník pro zaměstnance

Seznam obrázků

Obrázek č. 1 Zdroj: ZDROJ: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

Obrázek č. 2: Struktura popisu procesu implementace VKZ a bezpečí do školní edukace
(Kovaříková, Marádová, 2020)

Obrázek č. 3 – logo školy, zdroj: www.zsamssloup.cz

Obrázek č. 4 – budova ZŠ a MŠ, zdroj: www.zsamssloup.cz

Obrázek č. 5 – Sloupský Tyjáter, zdroj: www.zsamssloup.cz

Obrázek č. 6 -výřez z ŠVP Škola hrou – zaměření na VKZ

Seznam příloh

1. Dotazník pro žáky

1. Cítíš se ve škole bezpečně?

a) ANO

b) NE

2. Myslíš si, že naše škola je bezpečným místem?

a) ANO

b) NE

3. Máš ve škole kamaráda, nebo kamarádku, na kterého/kterou se můžeš spolehnout?

a) ANO, mám – můžeš napsat jméno, pokud chceš.

b) NE, nemám

4. Víš o někom, kdo kamaráda nebo kamarádku nemá?

a) ANO – A proč podle tebe nemá?

b) NE

5. Je ve škole nějaký žák, se kterým se necítíš bezpečně?

a) ANO – Můžeš napsat jméno, pokud chceš.

b) NE

6. Když jsi smutný(a) nebo ti není dobře, koho poprosíš o pomoc?

a) paní učitelku, které věřím

b) kamaráda/kamarádku

c) nikoho, raději to vyřeším sám/sama

d) jiná možnost (uved' příklad)...

7. Víš o tom, že můžeš říct paní učitelce, když ti někdo ubližuje?

a) ANO

b) NE

8. Je ve škole učitelka (nebo asistentka, vychovatelka), kterou nemáš rád/a?

ANO – proč ji nemáš rád/ráda? Pokud chceš, můžeš uvést její jméno.

NE

9. Je ve škole jiná dospělá osoba (kterou nemáš rád/a)?

a) ANO – A proč ji nemáš rád/a? Pokud chceš, můžeš uvést její jméno.

b) NE

10. Myslíš si, že paní učitelky mají mezi sebou přátelský vztah?

a) ANO

b) NE

11. Myslíš si, že je důležité ve škole dodržovat pravidla chování?

a) ANO

b) NE

12. Máš pocit, že se všichni ve třídě drží stejných pravidel?

a) ANO

b) NE

13. Dodržuješ daná pravidla o bezpečném chování? (chování ke druhým, chůze po schodech...)

a) ANO

b) NE

2. Dotazník pro zaměstnance

1. Cítíte se ve škole bezpečně?

a) ANO

b) NE

2. Domníváte se, že naše škola je školou bezpečnou?

a) ANO

b) NE